

Kwalitatieve Analyse Organisatie en financiering van topsport

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Achtergrond kwalitatieve analyse	4
1.2	Definitie toekomstbestendige organisatie en financiering van topsport	5
1.3	Opzet sessies	6
1.4	Opzet rapport	6
2.	Topsport: een algemeen beeld	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Algemeen beeld	8
2.3	Reacties op algemene beeld	10
2.4	Samenvatting	11
3.	Presteren	12
3.1	Inleiding	12
3.2	Prestatiedruk	12
3.3	Arbeidsvoorwaarden van atleten en coaches	13
3.4	Opleiding en carrière van topsportcoaches	14
3.5	Opleiding van atleten	15
3.6	Samenwerking met wetenschap en innovatie	15
3.7	Samenvatting	16
4.	Governance & Integriteit	17
4.1	Inleiding	17
	GOVERNANCE	
4.2	Omvang en reikwijdte van sportorganisaties	18
4.3	Organisatiekracht van sportbonden	18
4.4	Samenwerking sportbonden met NOC*NSF	19
4.5	De rol van verschillende overheden	20
	INTEGRITEIT	
4.6	Effecten van niet-integer handelen	21
4.7	Risicofactoren voor niet-integer handelen	22
4.8	Samenwerking met derden bij integriteitskwesaties	24
4.9	Samenvatting	26
5.	Volgen en bezoeken	27
5.1	Inleiding	27
5.2	Volgen: media	27
5.3	Bezoeken: evenementen	29
5.4	Samenvatting	31

6.	Financiering	32
6.1	Inleiding	32
6.2	Urgentie investering topsport	32
6.3	Financieringsstromen en -bronnen	34
6.4	Waarde(ring) van topsport	38
6.5	Samenvatting	39
7.	Conclusie	40
	Bijlage 1: sessies en gesprekspartners	43
	Bijlage 2: definitie topsport	49
	Bijlage 3: opzet sessies	51
	Referenties	52

1. Inleiding

1.1 Achtergrond kwalitatieve analyse

Deze analyse is een verslag van gesprekken met stakeholders die de Nederlandse Sportraad (hierna: NLsportraad) organiseerde voor het adviestraject Organisatie en financiering van topsport. De NLsportraad is dit adviestraject gestart naar aanleiding van constatering in het advies *De opstelling op het speelveld*.¹ In dat advies stelde de NLsportraad dat de huidige topsportprestaties goed zijn, maar dat de organisatie van enerzijds gesubsidieerde en anderzijds commerciële topsport niet goed op elkaar aansluit. De raad kondigde toen aan op een later moment een advies te geven over de organisatie en financiering van topsport in Nederland.

Deze analyse is de tweede stap in dit adviestraject. In februari 2023 verscheen als onderdeel van dit traject de rapportage *Foto organisatie en financiering van topsport*.² In dat rapport bracht KPMG de beschikbare gegevens over topsport in Nederland bijeen. Het schetste de stand van zaken van topsport in Nederland in al zijn varianten en gedaanten (commercieel, ondersteund en niet-ondersteund).

Voor deze tweede stap van het adviestraject heeft de NLsportraad over de bevindingen van KPMG gediscussieerd met betrokkenen: atleten en coaches uiteraard, maar ook bonden, regionale en lokale overheden, sportmarketeers en sponsors. De raad sprak ook met partijen die het mogelijk maken topsport te volgen en bezoeken, zoals mediaorganisaties en organisatoren van evenementen.

Deze input van stakeholders van binnen en buiten de sport vormt de opmaat naar het uiteindelijke advies van de NLsportraad.

¹ NLsportraad 2020.

² KPMG 2023.

1.2 Definitie toekomstbestendige organisatie en financiering van topsport

Met het uiteindelijke advies over de organisatie en financiering van topsport wil de NLsportraad bijdragen aan een toekomstbestendige organisatie en financiering van topsport.

De NLsportraad definieert topsport als toewerken naar en **deelnemen aan sport op de hoogste (inter)nationale niveaus (hoofdtoernooien en topcompetities).**³

Met toekomstbestendig bedoelt de NLsportraad dat topsport in Nederland duurzaam kan worden bedreven en beleefd. Hierbij zijn organisatorische en financiële voorwaarden gecreëerd voor (toekomstige) topsporters om optimaal te kunnen blijven presteren. Voor kijkers en bezoekers zijn de voorwaarden optimaal om die prestaties te kunnen volgen. Duurzaam betekent in de ogen van de NLsportraad dat de organisatorische inbedding en financiering van topsport op langere termijn zijn verzekerd. Ze vallen niet weg doordat er bijvoorbeeld verkiezingen zijn geweest. Ofwel, de organisatie en financiering van topsport is robuust, en beweegt mee met veranderende omstandigheden.

Als voorwaarden om duurzaam topsport te kunnen **bedrijven** benoemt de NLsportraad:

- Talenten worden herkend en zij krijgen gelegenheid zich te ontwikkelen;
- Topsporters worden gecoacht en begeleid, kunnen trainen op geschikte accommodaties en deelnemen aan wedstrijden;
- Coaches en andere begeleiders worden in de gelegenheid gesteld om hun rol te spelen;
- Topsporters en coaches kunnen zich focussen, voelen zich veilig en hebben een toekomst na hun topsportloopbaan.

Tot de voorwaarden om duurzaam topsport te kunnen **beleven**, rekent de NLsportraad:

- Kijkers kunnen en willen sport volgen via de media, betaalbaar en vindbaar, en niet alleen de grote sporten;
- Bezoekers kunnen en willen sportevenementen bezoeken, en niet alleen de grote sporten.

Het publiek moet er daarbij op kunnen vertrouwen dat de sport een veilige omgeving is, en dat de prestaties volgens de regels verlopen.

³ Zie verder bijlage 2.

1.3 Opzet sessies

De NLsportraad vond het belangrijk dat zoveel mogelijk betrokkenen de gelegenheid kregen met de NLsportraad in gesprek te gaan over de bevindingen uit de KPMG-rapportage. Verder vond de NLsportraad het belangrijk dat recht werd gedaan aan de grote diversiteit van deelonderwerpen die behoren bij het veld van topsport.

Om die reden heeft de NLsportraad ervoor gekozen om:

-
- Zeventien compacte besloten sessies te houden, met groepen betrokkenen met vergelijkbare perspectieven;
-
- Twee open sessies te houden waaraan deelname aan iedereen vrijstond;
-
- Een afsluitende expertsessie te houden, met een kleine groep onafhankelijk deskundigen.

In bijlage 1 is de lijst opgenomen met sessies en geraadpleegde personen (totaal 168 personen). De sessies vonden plaats tussen 24 april 2023 en 5 juli 2023. Nadere informatie over de opzet van deze sessies is te lezen in bijlage 3.

1.4 Opzet rapport

De opbouw van dit verslag is als volgt. Eerst schetst de NLsportraad kort het beeld van topsport in Nederland dat oprijst uit het KPMG-rapport, en de reactie daarop van de betrokkenen in de diverse sessies (H2). Vervolgens passeren rondom vier inhoudelijke onderwerpen de bevindingen uit de sessies de revue. De vier onderwerpen zijn: presteren (H3), governance en integriteit (H4), volgen en bezoeken (H5) en financiering (H6). In H7 trekken we de conclusies.

2. Topsport: een algemeen beeld

2.1 Inleiding

Het KPMG-rapport vat de stand van zaken in de Nederlandse topsport samen in een groot aantal tabellen en figuren, verdeeld over zeventien hoofdstukken. Ter voorbereiding op de sessies is deze uitgebreide informatie teruggebracht tot een algemeen beeld van de Nederlandse topsport.⁴ De aandachtspunten die de NLsportraad uit het rapport destilleerde waren als volgt:

-
- Intensivering van mondiale topsport;
 - Toenemende invloed van commercie;
 - Stabiliteit van (sponsor)inkomsten en verdeling van gelden;
 - Veranderend medialandschap.

De NLsportraad heeft vier thema's gekoppeld aan deze aandachtspunten, als basis voor de gesprekken in de sessies:

-
- Presteren: de weg van herkenning en ontwikkeling van talent naar trainen voor en uiteindelijk presteren op de hoogste podia;
 - Maatschappelijke betekenis en integriteit: wat sport in positieve zin kan betekenen voor de maatschappij, maar ook hoe grensoverschrijdend gedrag en andere zaken rondom de integriteit van topsport (zoals doping en matchfixing) kunnen worden voorkomen;
 - Volgen en bezoeken: vraagstukken rondom het volgen van sport via media en het live bezoeken van sportevenementen;
 - Financiering: de bronnen waarvan uit topsport wordt gefinancierd.

In paragraaf 2.2 presenteren we het algemene beeld zoals dat oprijst uit het KPMG-rapport. In paragraaf 2.3 gaan we in op de reacties in de sessies op dat algemene beeld. We sluiten het hoofdstuk af met een korte samenvatting (2.4).

⁴ Op sommige plaatsen heeft de NLsportraad dit beeld aangevuld met andere bronnen. Dit is in de tekst aangegeven.

2.2 Algemeen beeld

Presteren

Het topsportklimaat in Nederland is in de afgelopen decennia verbeterd. Met het stipendium⁵, de komst van wat nu Team NL-centra⁶ zijn en de instelling van topsporttalentscholen⁷, zijn voor topsporters voorzieningen getroffen om ze te laten presteren.⁸ Het zogeheten focusbeleid uit 2012⁹ -waarbij het aantal topsportprogramma's waarin NOC*NSF investeerde flink werd teruggebracht, zodat de programma's die financiering krijgen meer te besteden hadden- heeft daarop voortgebouwd. Nederland heeft als klein land, met beperkte investeringsmogelijkheden, zeer goede prestaties geleverd op diverse sportpodia: EK's, WK's en Olympische Spelen. De prestaties in sporten buiten het focusbeleid hebben daar geen gelijke tred mee gehouden.¹⁰ Verder geldt dat de voorwaarden om topsport te kunnen bedrijven, niet voor iedere sport en voor iedere sporter hetzelfde zijn.

Internationaal is zichtbaar dat andere landen fors gaan of blijven investeren in topsport. Er is sprake van een medaillewedloop.¹¹ Mee kunnen komen op de hoogste niveaus vergt steeds meer van de topsporters, de voorwaarden waaronder zij kunnen sporten, en de organisaties die daarbij betrokken zijn.

Maatschappelijke betekenis en integriteit

Aan de ene kant is zichtbaar dat topsport veel doet met Nederlandse burgers. Het Oranjegevoel leeft, althans wanneer sporters in beeld komen en aansprekende prestaties leveren. Tegelijk is nog onvoldoende helder wat dat Oranjegevoel maatschappelijk betekent, en wat trots en vreugde over geleverde prestaties toevoegen aan beleidsprogramma's.

Aan de andere kant is Nederland de laatste jaren opgeschrikt door berichten over integriteitsteksties. Ook de topsport is niet vrij gebleven van incidenten. In diverse mediaberichten en rapporten werd melding gemaakt van grensoverschrijdend gedrag in de topsport. Andere kwesties die al langer spelen in de topsport zijn dopinggebruik (niet alleen in Nederland), matchfixing en voetbalvandalisme. Negatieve berichten daarover stellen de topsport in een kwaad daglicht. Ze overschaduwden het vele goede en mooie aan topsport en ondergraven de positieve maatschappelijke betekenis ervan.

⁵ Voor meer informatie over het stipendium, zie <https://nocnsf.nl/athlete-services/teamnl-inkomen/stipendium>

⁶ Voor meer informatie over de TeamNL-centra, zie <https://nocnsf.nl/topsportinfrastructuur>

⁷ Voor meer informatie over topsporttalentscholen, zie <https://www.evot.nl/>

⁸ Zie voor een beeld van deze voorzieningen en de tevredenheid daarover de Topsportklimaatmeting 2019 (Universiteit Utrecht (z.d.)). Zie verder ook het KPMG-rapport.

⁹ NOC*NSF (2012)

¹⁰ Zo werd gesteld in de interviews. Op de medaillespiegel voor de World Games kwam Nederland bij de laatste drie edities op de 18^e, 25^e en 21^e plaats (2013, 2017 en 2022; Olympische Spelen 13, 11 en 7, Olympische Winterspelen 5, 5 en 6). Zie ook KPMG (2023:224).

¹¹ Zie ook noot 5.

Volgen en bezoeken

Topsport is onderdeel geworden van een zich steeds nadrukkelijker manifesterende vrijetijdsindustrie.¹² Wereldwijd actieve, kapitaalkrachtige bedrijven proberen het product topsport te slijten aan de mediaconsument. Tegelijk ontwikkelt zich een ‘beleveniseconomie’.¹³ ‘Erbij zijn’ en ‘het meemaken’ zijn daarbij belangrijke ingrediënten. Nieuwe technologieën bieden kansen om de topsport en zijn helden in beeld te brengen. Evenementen trekken grote aantallen bezoekers. Topsport kan (interactief) worden gevolgd via een groot aantal kanalen op meerdere apparaten.

Tegelijk is zichtbaar dat niet iedere sport evenveel profiteert van die kansen. Media zijn niet in alle sporten geïnteresseerd. Met de oprukkende invloed van commercie roept dat de vraag op hoeveel regie bonden en internationale sportfederaties nog houden over hun sport. De toename van het aantal spelers in de media doet bovendien zorgen rijzen over de mate waarin liefhebbers hun favoriete sport weten te vinden. En of zij bereid en in staat zijn voor de uitzending daarvan extra te betalen.

Financiering

De afgelopen decennia is de Rijksoverheid meer gaan investeren in topsport. Vanuit de Nederlandse Loterij is de afgelopen jaren een redelijk constante hoeveelheid geld de topsport binnengestroomd. Toch maken commerciële inkomsten nog steeds het merendeel van de topsportinkomsten uit (sponsoring 43 procent, *ticketing* 30 procent, mediarechten 15 procent; Rijk en loterij samen 12 procent). Het merendeel van die inkomsten (83 procent) komt terecht bij 6 procent van de sporten.

Inkomsten uit *ticketing* en mediarechten blijven de komende jaren naar verwachting groeien bij mediagenieke sporten. Dat geldt niet voor de sponsormarkt. Die was de afgelopen jaren stabiel maar is aan verandering onderhevig. De *Sustainable Development Goals* van de VN¹⁴ en de *Environmental, Social and Governance* rapportage richtlijnen van de EU¹⁵ zorgen ervoor dat sponsors meer letten op duurzaamheid en sociale vooruitgang bij hun investeringen. Dat zou de topsport in de toekomst kunnen raken. De liberalisering van de gokmarkt maakt het niet vanzelfsprekend dat de topsport ook in de toekomst op dezelfde middelen kan vertrouwen. Ten slotte is ook het draagvlak voor overheidsinvesteringen in topsport niet stabiel.¹⁶

¹² Mommaas et al. (2000)

¹³ Pine en Gilmore (1999)

¹⁴ Zie <https://sdgs.un.org/goals> voor de zeventien doelstellingen die de VN onderscheidt.

¹⁵ Zie https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en

¹⁶ De bereidheid om te investeren in topsport onder de bevolking blijkt (al jarenlang) verdeeld (zie het KPMG-rapport, pag. 42).

2.3 Reacties op algemene beeld

Algemeen beeld KPMG-rapport

Het beeld dat KPMG schetst, wordt in de sessies over het algemeen herkend.

Deelnemers aan de sessies zien dat de topsportwereld in beweging is. Die beweging betekent volgens hen iets, of zal iets betekenen, voor topsport in Nederland.

Benoemd wordt dat druk om te presteren bij topsport hoort en ook niet per se slecht is. Wel zeggen deelnemers dat er een kantelpunt is: daarna werkt de druk juist nadelig.

Hoe goed de Nederlandse prestaties zijn en hoe goed de voorwaarden zijn om topsport te kunnen bedrijven, geeft soms aanleiding tot gesprek. Hebben we het niet juist 'geweldig' gedaan, internationaal? En mooi dat de voorwaarden om te presteren zijn verbeterd, maar is dat voldoende, vergeleken ook met het buitenland? En zijn die voorwaarden voor iedereen even goed, voor coaches bijvoorbeeld?

De deelnemers aan de sessies erkennen de maatschappelijke betekenis van topsport. Maar ze merken ook op dat topsportprestaties in het verleden er zelden toe hebben geleid dat meer mensen gingen sporten.

Ze stellen dat twee onderwerpen in het KPMG-rapport onvoldoende aan bod zijn gekomen: de uitgaven van lokale en regionale overheden aan sport, en wetenschap en innovatie. In de sessies met de betreffende stakeholders zijn die onderwerpen nader uitgediept.

Definitie topsport

De gebruikte definitie van topsport – het toewerken naar en deelnemen aan sport op de hoogste (inter)nationale niveaus (hoofdtoernooien en topcompetities) – wordt in het algemeen herkend, maar geeft ook aanleiding tot levendige gesprekken.

Als duidelijk wordt dat de definitie breed is, zijn deelnemers gerustgesteld: topsport is meer dan alleen wat wordt uitgezonden op de televisie. Ook is het meer dan goed-betaalde voetballers (of tennissers of wielrenners). We staren ons niet blind op de top van de piramide en wat daarvan in beeld komt.

Tegelijk roept de brede blik de vraag op waar de lat voor topsport ligt. Wanneer wordt sport 'topsport'? Kan het onderscheid topsport-wedstrijdsport daar van betekenis in zijn? En als we voor topsport een scherpe focus willen gebruiken, kun je dan wat daar niet onder valt misschien financieren uit andere middelen, zoals breedtesport?

Vastgesteld wordt dat de definitie voldoende aanknopingspunten biedt om zinvol met elkaar in debat te gaan.

2.4 Samenvatting

Dit hoofdstuk biedt een samenvatting van het algemene beeld zoals dat oprijst uit het KPMG-rapport. Deelnemers aan de sessies herkennen dat beeld, met enkele kanttekeningen. Nederland heeft met zijn aansprekende prestaties, voorwaarden om topsport te bedrijven en relevante evenementen een trackrecord opgebouwd. Toenemende internationale concurrentie en onzekere financiering roepen de vraag op of dat voldoende is om ook in de toekomst succesvol te blijven. De opkomende vrijetijdsindustrie biedt kansen. Tegelijkertijd leidt die opkomst tot nieuwe vragen, zoals over toenemende tweedeling tussen mediagenieke en minder mediagenieke sporten. Integriteitskwesties werpen een schaduw over de maatschappelijke betekenis van sport. Ze vormen een bedreiging voor de financiering van topsport en het plezier dat het bredere publiek, coaches en atleten beleven aan topsport.

3. Presteren

3.1 Inleiding

Presteren, daar gaat het om in topsport. Zonder prestaties geen erkenning, geen aandacht, geen financiering. Willen presteren is wat topsporters drijft en waar het publiek van geniet. Van de euforie bij winst en het drama bij verlies. De afgelopen jaren waren er genoeg redenen om positief te zijn over de Nederlandse topsport. Topsporters hebben aansprekende resultaten behaald en er is een stelsel ontwikkeld waarbinnen topsporters kunnen trainen en ontwikkelen.

Ondanks deze mooie prestaties zullen er, met het oog op de toekomst, dingen moeten veranderen, blijkt uit de sessies. Wat is er volgens de geïnterviewden nodig om duurzaam topsport te kunnen bedrijven, nu en in de toekomst? Wat moet er veranderen om goed te kunnen blijven presteren? In dit hoofdstuk beschrijven we welke belangrijke randvoorwaarden daarvoor volgens de betrokkenen nodig zijn.

3.2 Prestatiedruk

Uit de gesprekken met stakeholders komt naar voren dat prestatiedruk een belangrijk aandachtspunt vormt. Druk is wat de topsporter drijft om een stap verder te gaan dan zijn of haar concurrent, en daarmee een competitief voordeel te halen. Druk maakt beter. Maar druk kan ook te veel worden, zo wordt in de sessies gesteld. Deelnemers zeggen dat het niet eenvoudig is te waken over de balans tussen positieve druk en druk die nadelig werkt.

De huidige financieringsvorm leidt tot veel druk om te presteren, bij zowel bonden, atleten als coaches, zo horen we meermaals in de sessies. De vierjarige cycli maken dat er onzekerheid heerst over toekomstige financiering. Diverse keren merken deelnemers op dat de rechtstreekse relatie tussen prestatie en financiering kortetermijndenken stimuleert bij bonden en coaches. Er wordt te weinig ruimte gevoeld om een meerjarige langetermijnstrategie te ontwikkelen. Tegenvallende prestaties kunnen namelijk leiden tot minder inkomsten en daarmee tot een gat in de begroting van bonden.¹⁷

In de sessies wordt meer dan eens benoemd dat niet-presteren serieuze gevolgen kan hebben voor het vervolg van een topsportloopbaan. Het gevoel dat uit de sessies naar voren komt is dat de druk om te presteren groter is dan vroeger.¹⁸

Kunnen meekomen in topsport stelt hogere eisen dan voorheen. Mede door de toegenomen internationale concurrentie is de noodzaak om focus aan te brengen, te

¹⁷ In 2021 maakte de topsportbijdrage van NOC*NSF 25 procent uit van de gezamenlijke begrotingen van 21 topsportbonden. Per bond was het aandeel NOC*NSF-topsportgeld in de totale baten 21 procent (dit duidt erop dat het aandeel topsportbijdragen bij grotere bonden groter is dan bij kleinere bonden). Bron: jaarverslagen van bonden, cijfers NOC*NSF over toekenningen aan bonden (<https://nocnsf.nl/algemene-vergadering>).

¹⁸ Zie ook de Topsportklimaatmeting uit 2019 (Universiteit Utrecht (z.d.)).

kunnen investeren in de sport, groter dan ooit. Hierdoor is het combineren van topsport met andere bezigheden, onderwijs of betaald werk, minder eenvoudig geworden. De weg naar de top vergt van atleten harde keuzes, en concessies op vlakken als zelfontwikkeling, opleiding, een sociaal leven en het verrichten van betaald werk. Atleten geven aan hierdoor studievertraging op te lopen. Ze zien dat op hun cv's gaten ontstaan, meer dan bij leeftijdgenoten die geen topsport bedrijven.

Gesteld wordt dat de door atleten, coaches en bonden ervaren prestatiedruk de kansen vergroot dat grenzen worden opgerekt. Atleten hebben moeite om zich daartegen te verweren.

3.3 Arbeidsvoorwaarden van atleten en coaches

Uit de sessies komt naar voren dat de hoge druk die atleten en coaches ervaren vaak niet gepaard gaat met de passende arbeidsvoorwaarden. Atleten geven aan dat de arbeidsvoorwaarden mager afsteken bij het beeld dat het brede publiek op televisie te zien krijgt. Dromen najagen gebeurt voor eigen risico en rekening. Voor de absolute top lijken voldoende goede voorwaarden te zijn geschapen, maar net daaronder is er sprake van een gebrek aan en onzekerheid over budget. Deze atleten hebben geen stipendium en krijgen weinig aandacht van de bond. Ook zijn ze weinig zichtbaar, waardoor kansen op sponsoring klein zijn. Hierdoor lukt het veel van deze atleten niet om financieel zelfstandig te worden, met uitval van talent tot gevolg. Ook krijgen topsporters zonder status vaak geen vrijstellingen op school of bij hun opleiding. Hierdoor is het voor hen bijvoorbeeld moeilijker om naar toernooien te gaan.

Maar ook het verkrijgen van een A-status betekent geen zekerheid voor topsporters. Het stipendium dat hieraan gekoppeld is, is vaak te klein om rond te komen. Ook brengt het risico de A-status te verliezen onzekerheid met zich mee. Wanneer dat gebeurt, valt het stipendium weg. Hierdoor verliest de atleet zijn vaste inkomen en/of vervalt de mogelijkheid om topsport met studie te combineren. En verliest een sporter (na jaren opbouwen) om welke reden dan ook de A-status, dan moet hij of zij vaak een enorme stap maken om deze weer terug te krijgen. Dit betekent voor sommige programma's van voren af beginnen, en weer vier tot acht jaar investeren om op te krabbelen, als dat al lukt.

Uit de sessie met coaches komt een vergelijkbaar beeld naar voren. De arbeidsvoorwaarden voor coaches die zich volledig inzetten voor topsport zijn vaak ondermaats. Zij zeggen dat veel van hen hun werk vrijwillig doen of tegen een vergoeding die niet past bij hun inzet en niveau van opereren. Als er al wordt betaald, gaat het vaak om een mager salaris met een tijdelijk dienstverband. Coaches zeggen dat slechts enkelen doorstromen naar hogere posities met fatsoenlijk inkomen, maar voor de meesten is er nauwelijks werk of erkenning.

3.4 Opleiding en carrière van topsportcoaches

Om de topsport in Nederland naar een hoger niveau te tillen, moet er meer aandacht komen voor het vak van coach, volgt uit de sessies. In de gesprekken komt naar voren dat er van enig beroepsperspectief geen of nauwelijks sprake is.¹⁹ In Nederland wordt, volgens de deelnemers, nog vaak gedacht dat coachen een hobby is in plaats van een voltijdbaan. Het coachvak zou volgens de geïnterviewden een voltijdbaan met aanzien moeten zijn.

Diverse geïnterviewden zeggen dat het voor bonden een van de grootste uitdagingen is goede coaches te vinden om hun topsportambities waar te maken. De drempel om in het vak te stappen is te groot. Voor veel coaches is het vak daarom een bijbaan. Dit heeft invloed op de kwaliteit en door het gebrek aan perspectief raakt de sport veel capabele coaches weer kwijt.

Daarnaast wordt benoemd dat coaches deels werken in een tegenstelling van zekerheid en onzekerheid. Enerzijds oefenen ze veel druk uit op sporters om te presteren, zodat zij als coach hun baan behouden. Aan de andere kant zijn veel coaches vrij zeker van hun baan omdat er weinig of geen andere personen klaarstaan om hen te vervangen.

In de sessies wordt erop gewezen dat de kennisbasis van coaches op dit moment niet toereikend is voor wat topsport nodig heeft. Onderwijsinstellingen herhalen meerdere keren tijdens de sessie dat het onderwijs een belangrijke rol zou kunnen spelen bij het opleiden van coaches. Een groot deel van de inhoudelijke bagage van het coachvak is namelijk algemeen (pedagogiek, didactiek, voedingsleer, motoriek). Anderzijds zeggen onderwijsinstellingen op dit moment belemmerd te worden in hun ambities om te investeren in coachopleidingen. Dat komt doordat de afzetmarkt voor afgestudeerden te klein is. Een ander probleem is volgens onderwijsinstellingen, dat de meeste bonden vertrouwen op hun eigen programma's. Samenwerkingen met het onderwijs komen niet van de grond. Coaches noemen geldgebrek als reden waarom er niet wordt geïnvesteerd in opleidingen.

¹⁹ Zie ook de Topsportklimaatmeting uit 2019 (Universiteit Utrecht z.d.).

3.5 Opleiding van atleten

In de combinatie topsport en voortgezet onderwijs zijn verbeteringen mogelijk, zo blijkt in de sessies. Voor topsporters met een A-status zijn er in het voortgezet onderwijs mogelijkheden geschapen om topsport met school te kunnen combineren. Die mogelijkheden bestaan bij de dertig zogeheten topsport-talentscholen (voorheen: LOOT). De scholen van leerlingen verbonden aan een van de vijf TeamNL-centra ontvangen extra middelen om specifieke programma's te financieren.²⁰ De andere topsport-talentscholen ontvangen voor hun rol in de topsport geen aanvullende financiering, blijkt uit de sessie over dit onderwerp. Het is aan het betreffende schoolbestuur of die extra wenst te investeren. Dat maakt de opgezette structuur van topsport-talentscholen kwetsbaar, aldus de betrokkenen.

3.6 Samenwerking met wetenschap en innovatie

Een randvoorwaarde om goed te kunnen presteren, zijn wetenschappelijke inzichten en technische innovaties. Maar de bereidwilligheid van de topsport om samen te werken met en te investeren in wetenschap en innovatie is beperkt, zeggen de betrokken wetenschappers.

Coaches zien de inzet van wetenschappers onvoldoende als kans. Het is daardoor lastig om de verbinding te maken tussen kennis en innovatie in de sport. Een reden die genoemd wordt voor de terughoudendheid van coaches, is hun beperkte kennisbasis. Daardoor sijpelen wetenschappelijke inzichten moeizaam door of leveren onbegrip op. Wat ook een rol speelt is dat coaches te weinig tijd hebben, aldus de betrokkenen. De prestatiedruk en de beperkte middelen maken verder dat kortetermijndenken overheerst bij coaches en technisch directeuren. Met als gevolg dat er 'liever in trainingskampen wordt geïnvesteerd dan in kennisontwikkeling'. Dat bemoeilijkt ook de samenwerking tussen topsport en wetenschap.

²⁰ Daarnaast ontvangt de stichting Evot middelen van NOC*NSF voor ondersteunend werk richting de topsport-talentscholen.

3.7 Samenvatting

Atleten, coaches en bonden ervaren een prestatiedruk die in toenemende mate ongezond lijkt te zijn. Voor atleten en zeker ook voor coaches lijken de voorwaarden om topsport te kunnen bedrijven niet meer te passen bij wat in deze tijd van hen wordt gevraagd. Een voorwaarde die zij nadrukkelijk noemen zijn passende arbeidsvoorwaarden. Ook de doorontwikkeling van het coachvak wordt meermaals benoemd als essentieel om te kunnen blijven presteren. Het onderwijs is daar niet of nauwelijks bij betrokken, mede omdat er weinig beroepsperspectief is. Meerdere scholen die faciliteiten bieden om topsport met onderwijs te combineren, doen dat op eigen initiatief en met eigen middelen.

4. Governance & Integriteit

4.1 Inleiding

Topsport kan veel betekenen voor de maatschappij. Samen juichen of huilen: topsport inspireert, brengt mensen bijeen, biedt blijdschap en afleiding, helpt stad en land te promoten, en vormt een vliegwiel voor economische uitgaven en infrastructurele veranderingen. Een belangrijke voorwaarde voor die positieve maatschappelijke effecten, is dat er geen misstanden zijn (bijvoorbeeld gebrekkige governance, grensoverschrijdend gedrag, dopinggebruik, vandalisme, gokverslaving en matchfixing). Toch verschijnen er met regelmaat rapporten en berichten in de media over misstanden in de sport. Topsport blijkt, net als veel andere maatschappelijke sectoren, niet vrij van onbehoorlijk handelen.

In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste resultaten uit de sessies met stakeholders die gaan over governance en integriteit. Eerst gaan we in op governance.²¹ We beschrijven waar organisaties, binnen en buiten de sport, tegenaan lopen en waar de uitdagingen zitten om een veilig en integer topsportklimaat te creëren. We besteden aandacht aan slagkracht, taak- en rolverdeling, samenwerking en afspraken binnen het topsportlandschap. Daarna gaan we dieper in op integriteit.²² We beschrijven de achtergrond en effecten van niet-integer handelen op de topsport.

²¹ De wijze van besturen van een organisatie en de beheersing van macht binnen diezelfde organisatie. In zijn algemeenheid kan governance worden uitgelegd als het uitvoeren van beleid, de controle op deze uitvoering, de verdeling van macht en de gedragsregels en principes van een organisatie.

²² Het open, eerlijk en transparant (kunnen) uitvoeren van sport.

4.2 Omvang en reikwijdte van sportorganisaties

De topsportwereld bestaat uit veel verschillende organisaties. Allemaal hebben zij hun aandeel in het creëren van het juiste, en ook een veilig topsportklimaat. Sportorganisaties zoals betaaldvoetbalorganisaties (bvo's) en sportbonden hebben door hun zichtbaarheid soms de uitstraling van multinationals. Maar gemeten naar aantal fte's behoren ze eerder tot het midden- en kleinbedrijf.²³ Uit de sessies komt een beeld naar voren van sportorganisaties die (grote) moeite hebben met het ontwikkelen van langetermijnbeleid en een strategie voor een veilig en integer topsportklimaat, ondanks hun voorbeeldfunctie en zichtbaarheid. Dat leidt tot vragen over de bestuurlijke slagkracht van sportorganisaties.

4.3 Organisatiekracht van sportbonden

Bonden blijken moeite te hebben om alle ontwikkelingen in de topsport bij te benen. De doorontwikkeling van de topsport tot een heuse industrie legt een grote claim op bonden. Bonden zeggen dat het veel van hun organisatiekracht vraagt om een topsportprogramma draaiende te houden. Zo zijn zij het aanspreekpunt voor verenigingen, atleten en coaches. Ze hebben ook overleg met bondscommissies- en werkgroepen en stemmen programma's en geldstromen af met diverse partijen die een rol spelen in het topsportlandschap (NOC*NSF, TeamNL-centra, gemeenten, provincies). Verder houden bonden, samen met internationale federaties, organisatoren van evenementen, het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), gemeenten, provincies en mediaorganisaties, zich bezig met zowel het binnenhalen als het organiseren van topsportevenementen. Daarnaast hebben zij ook nog de taak zich bezig te houden met zaken rondom governance en integriteit. Uit de sessies blijkt dat bonden moeite hebben om die laatste thema's prioriteit te geven in hun dagelijks werk. Mensen in de sport zijn 'gewoon gek op het spelletje'. Integriteit staat niet hoog op de agenda bij sportorganisaties.

Extra uitdagingen kleine bonden

Alle bonden lijken moeite te hebben om de ontwikkelingen bij te benen. Toch lijken grote bonden zichzelf beter te redden dan kleine, zo komt uit de sessies naar voren. Vooral kleine bonden hebben vaak onvoldoende organisatiekracht om topsportprogramma's volledig te draaien. De bemensing van die programma's vormt een probleem. Het is moeilijk voor ze voldoende en gekwalificeerde trainers en coaches te vinden. In veel kleine sporten is het trainersvak een nichemarkt. Bovendien lopen kleine bonden er door gebrek aan budget tegenaan dat het lastig is voor mensen om van het trainerschap hun voltijdbaan te maken. Trainers doen het 'erbij' en dat heeft weer effect op hun kwaliteit. Daar bovenop hebben kleine bonden ook nog moeite de ombezetting van regulier personeel op het bondsbureau rond te krijgen.

²³ Zie <https://www.nederlandse-sportraad.nl/actueel/nieuws/2023/05/30/nederlandse-sportraad-aan-dacht-voor-beperkte-organisatiekracht-betaald-voetbalorganisaties>

4.4 Samenwerking sportbonden met NOC*NSF

NOC*NSF is de sportkoepel die algemeen beleid maakt voor bonden. Ook ondersteunt de koepel bonden met financiering en behartigt hij de belangen van bonden.

Kleine bonden

Kleinere bonden geven aan blij te zijn met de ondersteuning van NOC*NSF.

Tegelijkertijd hebben ze moeite om te voldoen aan de – volgens hen – zware administratieve verplichtingen en eisen voor minimale kwaliteit. Vaak werken er niet genoeg mensen op het bondsbureau om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen. Alleen al de administratieve lasten die gepaard gaan met het geld dat kleine bonden van NOC*NSF ontvangen, vraagt veel van hun tijd. De tijd die bonden moeten steken in al die verplichtingen gaat ten koste van de sportieve kernzaken van de bond, zeggen de kleine bonden.

Daarnaast zeggen kleine bonden dat het moeilijk is om kans te maken op het stipendium en andere middelen van NOC*NSF als je niet een olympische sport bent of binnen de focussporten valt. Dit maakt de weg naar de top kostbaar en risicovol voor beoefenaars van kleine sporten. Voor kleine bonden voelt het soms alsof ze wel met de lasten van topsport zitten maar de lusten niet meekrijgen. Ook kunnen ze naar eigen zeggen moeilijk concurreren met focussporten.

Grote bonden

Grote bonden zien NOC*NSF vooral als belangenbehartiger. Ze merken op dat er verbeterpunten zijn in de relatie tussen de koepel en zijn leden. Ze vinden dat ervoor moet worden gewaakt dat NOC*NSF er voor de bonden is en niet omgekeerd. Ook zien ze dat NOC*NSF meerdere onderdelen van de trias politica in zich heeft.²⁴ Dit leidt binnen de vereniging tot onwenselijke situaties. Bonden verschillen van mening over hoe die situatie op te lossen.

²⁴ Trias politica zijn de drie verschillende machten: het opstellen van regels, uitvoeren van regels en toezien op naleven van regels. Enerzijds is NOC*NSF als koepelorganisatie de belangenbehartiger en ondersteuner van zijn leden (sportbonden). Anderzijds is NOC*NSF de partij die beschikbare middelen (van VWS, de Nederlandse Loterij, sponsors) verdeelt over zijn leden maar ook de eigen bureau-organisatie. De NLsportraad heeft eerder op gewezen dat die situatie niet wenselijk is (NLsportraad 2020:42).

4.5 De rol van verschillende overheden

Gemeenten

Uit de sessie met gemeenten komt naar voren dat de politieke kleur van de gemeenteraad grote invloed heeft op de activiteiten en investeringen in topsport. Om toch wat te kunnen betekenen op het gebied van topsport, koppelen gemeenten de investeringen noodgedwongen vaak aan breedtesport en maatschappelijke doelen.

Door samenwerking met bonden, NOC*NSF, provincies en andere gemeenten hopen gemeenten dat topsport een duurzamere plek kan krijgen binnen de gemeente. Ook hopen gemeenten op meer regie vanuit het Rijk voor topsport. Gemeenten zien graag dat er een duidelijk landelijk langetermijnbeleid komt voor sportaccommodaties en topsportevenementen. Momenteel is er nog te weinig samenwerking en zijn gemeenten vaak zelfs concurrenten van elkaar. Zij vinden het 'doodzonde' dat er op dit moment geconcurrereerd wordt met gemeenschapsmiddelen om bijvoorbeeld evenementen binnen te halen.

Provincies

Ook provincies spelen een rol in de topsport. Een aantal provincies investeert in (boven-locale) talentenontwikkelingsprogramma's en evenementen. Maar bij (top)sport heeft de provincie geen duidelijke taak en daardoor ontbreekt ook een duidelijke taakverdeling. Uit de sessie blijkt dat er daarom tussen provincies grote verschillen bestaan. Die hangen vaak samen met de coalitie en de zittende personen. Net als de gemeenten, merken provincies op dat er alleen draagvlak is voor investeringen in topsport als die gekoppeld worden aan breedtesport en maatschappelijke doelen. Provincies spreken in de sessie de wens uit om de taakverdeling tussen overheden en andere betrokken instanties vast te leggen, met als doel de impact voor topsport te maximaliseren.

Rijksoverheid

Het is nodig topsport breder en interdepartementaal binnen het Rijk een plaats te geven. Dat geluid klinkt in verschillende sessies. Sport komt nu vaak pas achteraan. In beleidstrajecten van andere departementen komt sport vaak te laat in het zicht, aldus aanwezig. Dit heeft als gevolg dat wet- en regelgeving nadelig uitpakt voor de sport. Ergens in de lobby of in de relatie met andere departementen schiet sport tekort, zo wordt gesteld. Meerdere betrokkenen zeggen bovendien dat regelgeving in Nederland sport zwaarder treft dan in andere landen. Daar stelt de overheid zich ruimhartiger op voor de sport. In een sessie werd bijvoorbeeld genoemd dat bedrijven in Hongarije de keuze hebben een deel van hun winst of aan de belastingdienst te geven, of aan topsport. Dat betekent dat er geen sprake is van een internationaal *level playing field*. Ofwel: vergeleken met andere landen staat sport in Nederland op een achterstand.

4.6 Effecten van niet-integer handelen

Iedereen die in de sport actief is, moet dat veilig kunnen doen. Sportconsumenten moeten kunnen genieten van een eerlijke en schone topsport. Daarover bestond in de sessies geen twijfel.

Wel verschillen de inzichten over het effect van niet-integere praktijken op topsport en de belangstelling ervoor. In een aantal sessies denken de deelnemers dat integriteitskwesties het draagvlak voor topsport niet fundamenteel ondermijnen. Aanwezigen denken dat topsport grote aantrekkingskracht heeft en houdt. Het publiek wil topsport kijken en wil geloven in eerlijke sport. Die wil maakt dat ze de ogen sluiten voor misstanden. De aanhoudende publieke belangstelling voor topsport wijst in deze richting.²⁵

Anderen zien dit anders. Zij zien een gebrek aan integriteit niet alleen als een risico voor de betrokkenen zelf (atleten, coaches), maar ook voor de financiering van topsport. Onder invloed van sociale media laaien integriteitskwesties hoog op. Topsport staat in de schijnwerpers, ook met negatief nieuws. Negatieve berichten berokkenen schade aan merken en bedrijven die zich verbinden aan de sport en aan de boegbeelden ervan. Onder die laatsten zijn ook de ceo's die besluiten nemen over investeringen in topsport. Zij, en ook overheden, zouden kunnen aarzelen om hun naam en reputatie aan topsport te verbinden. Ook verbintenissen van sportorganisaties met gokbedrijven worden specifiek genoemd. Ze roepen vragen op en hinderen andere sponsors of stakeholders om zich aan de sport te committeren.

In de sessies lag de focus vooral op de reputatie van topsport en de mogelijke financiële risico's bij niet-integer handelen. Degenen die zich beroepsmatig bezighouden met grensoverschrijdend gedrag en de atleten wijzen daarnaast nadrukkelijk op de (langdurige) mentale en lichamelijke schade voor sporters en andere betrokkenen als de integriteit in het gedrang is.

²⁵ Zie ook het KPMG-rapport (blz. 102).

4.7 Risicofactoren voor niet-integer handelen

In de sessies werden meerdere factoren genoemd die niet-integer handelen in topsport in de hand werken.

Prestatiedruk en afhankelijke positie van atleten

In het vorige hoofdstuk hebben we gewezen op toegenomen prestatiedruk. In de sessies wordt meermalen benoemd dat niet-presteren serieuze consequenties kan hebben voor het vervolg van een topsportloopbaan. Daardoor zijn er ook consequenties voor het inkomen van zowel atleten als coaches. Atleten ervaren dat ze afhankelijk zijn van keuzes van coaches en technisch directeuren. Die keuzes zijn volgens hen voor een deel terug te voeren op onafhankelijke grootheden (gemeten prestaties). Voor een ander deel zijn ze gebaseerd op inschattingen en subjectieve beoordelingen (inzet, perspectief, kansen). Dat brengt atleten in een kwetsbare positie. Gecombineerd met de prestatiedruk, ook bij de sportorganisaties, vergroot dat de kans dat grenzen worden opgerekt. Atleten hebben moeite om zich daartegen te verweren, aldus aanwezig bij sessies.

Ontoereikende financiële middelen bij sportorganisaties

Sportorganisaties hebben niet alleen last van prestatiedruk maar ook van financiële druk. Uit de sessies komt naar voren dat bonden, bvo's en organisatoren van evenementen het vaak moeilijk vinden om begrotingen rond te krijgen. Als reden hiervoor noemen zij een gebrek aan structurele financiële zekerheid. Ook de financiële situatie van veel bvo's is, op zijn zachtst gezegd, niet rooskleurig.²⁶

De financiële druk maakt dat sportorganisaties zich vooral concentreren op het spel. Goede bedrijfsvoering en integriteit komen dan op een tweede plan. Ook maken sportorganisaties kwetsbare financiële keuzes. Zo zijn bijvoorbeeld veel organisaties met gokbedrijven in zee gegaan. De markt voor online gokken is door de KOA-wetgeving²⁷ sterk in ontwikkeling. In de race om een aandeel in de Nederlandse gokmarkt,²⁸ zijn gokbedrijven de afgelopen tijd ver gegaan met gunstige aanbiedingen aan sportorganisaties. Dat sportorganisaties hierop ingingen werd in meerdere sessies 'opportunistisch' en 'kortetermijndenken' genoemd. De gevolgen op lange termijn, zoals de kosten die de sport maakt door het gokken en de gevaren voor integriteit, worden te weinig meegewogen.

²⁶ Het SERC stelt vast dat drie bvo's na seizoen 2021/2022 een negatief eigen vermogen hadden. Het SERC vindt dat 'de financiële ruimte bij bvo's om te investeren beperkt is en er weinig buffers zijn voor tegenslagen'. Het SERC noemt de situatie bij drie bvo's 'precair' (SERC, 2023).

²⁷ Wet Kansspelen op Afstand. Zie ook het KPMG-rapport hoofdstuk 7.

²⁸ Dat dit als een race werd ervaren, werd mede gevoed door het politieke besluit (19 april 2023) om reclame maken voor online gokken per 1 juli 2023 te verbieden (met een overgangstermijn tot juli 2024 voor contracten die voor die tijd waren afgesloten voor tv-programma's en evenementen. Voor sportclubs geldt de overgangstermijn tot juli 2025). Zie <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/04/19/minister-weerwind-verbiedt-ongerichte-reclame-voor-online-kansspelen>

Gebrek aan bestuurlijke slagkracht

Kortetermijndenken bij het besturen van sportorganisaties is eerder regel dan uitzondering, zo blijkt in de sessies. Winnen is het doel en dat doel staat voorop in het beleid van een sportorganisatie ('de sport staat op 1, 2 en 3'). Bij een bvo betekent dit bijvoorbeeld vaak dat het geld eerder naar een nieuwe spits of rechtsback gaat dan naar versterking van de organisatie ('De winst behaal je op het veld').

Ook buiten het voetbal laten sportorganisaties zich op de eerste plaats leiden door liefde voor de sport. Sport is een wereld waarin de emotie overheerst, valt te horen in de sessies. Bekendheid en affiniteit met die wereld gelden als een belangrijke pre om in de sport te werken. Die passie voor de sport vormt een compensatie voor de niet altijd even gunstige financiële voorwaarden en de hoge werkdruk. De waan van alledag vraagt veel van medewerkers. Ook de versnippering in het sportlandschap werd genoemd als een factor die de effectiviteit en slagvaardigheid van de sport in zijn algemeenheid in de weg staat. Daardoor komt het niet tot gezamenlijke actie (zoals personen uitbannen die zich hebben misdragen of voorlichting opstellen). Gezegd wordt dat het de sport ontbreekt aan 'moreel leiderschap'.²⁹

²⁹ Daarmee wordt niet bedoeld dat sportbestuurders niet integer zouden zijn of geen moreel kompas zouden hebben. Uit de wijze waarop topsport is georganiseerd en gefinancierd komt echter voort dat de sturing op het thema integriteit daar minder krachtig vorm krijgt dan de betrokken individueel mogelijk wenselijk vinden.

4.8 Samenwerking met derden bij integriteitskwesities

Betrokken organisaties binnen de sport

De sport, vooral de georganiseerde, krijgt bij het waken over de integriteit ondersteuning van de Dopingautoriteit, het Centrum Veilige Sport Nederland (CVSN) en het Instituut Sportrechtspraak (ISR).³⁰

De positie van de Dopingautoriteit is vastgelegd in wetgeving. De financiering voor de organisatie staat op de begroting van VWS. Middelen voor de uitvoering van dopingcontroles komen van NOC*NSF en worden jaarlijks goedgekeurd tijdens de algemene ledenvergadering. NOC*NSF bekostigt deze uitgaven via gelden die het ontvangt uit de Nederlandse Loterij. De financieringsconstructie via NOC*NSF lijkt risicovol – als er bezuinigd moet worden, heeft dat dan invloed op het aantal controles? Maar in de praktijk heeft het tot op heden weinig problemen opgeleverd. De sport erkent het belang van de uitvoering van de controles, en anders zijn de eisen van de World Anti Doping Agency om *compliant* te blijven een stok achter deur.

Voor de andere twee organisaties is de financiering nog niet structureel geregeld. Het budget voor het CVSN wordt jaarlijks door de leden van NOC*NSF in de algemene ledenvergadering vastgesteld. In de ogen van de CVSN zijn deze middelen niet toereikend voor de zich sterk ontwikkelende thematiek. Ook de bijdrage van NOC*NSF aan het ISR stellen de leden van NOC*NCF jaarlijks vast. Verder ontvangt het ISR een instellings-subsidie van VWS om verder te professionaliseren.³¹

Naast de structurele subsidie aan bovengenoemde organisaties, ontvangt de sport een substantieel deel van de middelen om over integriteit te waken uit (meerjarige) projecten. Denk hierbij onder andere aan het hoofdstuk Veilige sport uit Sportakkoord II.

³⁰ De Kansspelautoriteit (KSA) en het platform matchfixing worden hier buiten beschouwing gelaten. De KSA is toezichthouder op de markt van kansspelen (zie <https://kansspelautoriteit.nl/>). Het KSA is een zelfstandig bestuursorgaan en is ingesteld in 2012. In die hoedanigheid heeft zij wel contact met de sport, maar de KSA richt zich naar eigen zeggen niet expliciet tot de sport. Mede om die reden kwam het ook niet tot een gesprek met de KSA. Het nationaal platform matchfixing bestaat sinds 2013. In het platform participeren onder meer NOC*NSF, de KNVB en de KNLTB. Financiering voor het platform (vooral: de inzet van een coördinator) loopt via het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV).

³¹ Zie <https://www.isr.nl/documents/Jaarverslagen/Jaarverslag%20ISR%202022.pdf>

Betrokken organisaties buiten de sport

Integriteitskwesties in de sport vormen niet alleen het werkterrein van het ministerie van VWS maar ook van dat van JenV. Als het gaat om handhaving hebben de Dopingautoriteit, het CVSN en het ISR te maken met het Openbaar Ministerie (OM) en met de politie.

De Kansspelautoriteit houdt toezicht op de snel veranderende wereld van het gokken. En in het platform matchfixing zijn niet alleen NOC*NSF, de KNVB en de KNLTB vertegenwoordigd, maar ook het ministerie van JenV.

Voor de sport is het niet altijd makkelijk te schakelen met partijen buiten de sport. In de sessies wordt herhaaldelijk gezegd dat die partijen problematiek ‘terugduwen’ als een probleem ‘van de sport’. Daarnaast staat sport regelmatig onderaan de prioriteitenlijst, omdat integriteitsproblemen in de sport niet als belangrijk of ernstig genoeg worden gezien. Ook delen die partijen voor de sport belangrijke informatie regelmatig niet, omdat ze daarvan ‘het maatschappelijk belang’ niet herkennen.

Dat de samenwerking met partijen van buiten de sport niet altijd goed gaat, wordt in de sessies deels verklaard doordat de sport zich niet als krachtige gesprekspartner presenteert en met een gedragen standpunt komt.³² Dit komt voort uit de (historisch gegroeide) autonomie van de sport. Die gold lange tijd als een kracht. Maar tegen het licht van de zich snel ontwikkelende, sportoverstijgende thematiek van integriteit, lijkt die autonomie nu eerder een last te worden, zo wordt gesteld. Uit de gesprekken komt naar voren dat de sport nu te verdeeld is, te veel op een eiland staat, en dat het belang van sport onvoldoende wordt gezien door partijen buiten de sport.

Integriteit is een te groot onderwerp voor de sport om zelf te kunnen oplossen, maar er zijn nog geen voorwaarden geschapen om samen met andere belangrijke partners te werken aan een oplossing.

³² Zie ook NLsportraad (2020).

4.9 Samenvatting

Topsport heeft nog de nodige verbeterpunten als het gaat om governance en integriteit. De bestuurlijke slagkracht van sportorganisaties en de huidige taak- en rolverdeling en samenwerking zijn aan verbetering toe. Sportorganisaties hebben moeite om de ontwikkelingen in de sport en de maatschappij bij te houden. Daarnaast leidt niet-integer handelen tot veel ongewenste situaties in de topsport. Factoren die bijdragen aan niet-integer handelen in topsport zijn prestatiedruk, afhankelijkheid, financiële druk en een gebrek aan bestuurlijke slagkracht. Daarmee komt het moreel kompas van sportorganisaties onder druk te staan. Organisaties binnen de sport die zijn ingesteld om te waken over integriteit in de sport hebben hier te weinig stabiele middelen voor. Ten slotte wordt samenwerking met partijen buiten de sport bij integriteitskwesties als moeizaam ervaren.

5. Volgen en bezoeken

5.1 Inleiding

Topsport krijgt pas maatschappelijk betekenis als zij zichtbaar is. Dat wil zeggen: als zij op televisie komt (of gestreamd wordt op internet),³³ of als er evenementen zijn waar mensen naartoe kunnen en willen gaan.³⁴ In de sessies wordt meermaals benadrukt dat het belangrijk is voor topsport om zichtbaar te zijn, juist in eigen land. Dat geeft *exposure*. Geïnterviewden zeggen dat atleten zichzelf op deze manier kunnen presenteren aan het thuispubliek. Sponsors kunnen zich presenteren aan hun thuismarkt.³⁵

KPMG beschrijft in zijn rapport dat evenementen in trek zijn bij consumenten. De behoefte om evenementen te bezoeken, ergens bij te horen, mee te beleven, is groter dan ooit. Dat is ook zo in andere landen en die hebben daar veel geld voor over.³⁶ Dat roept de vraag op of Nederland zijn positie als topsportevenementenland kan handhaven.

Liefhebbers volgen voetbal, schaatsen en wielrennen via live uitzendingen op de publieke zenders. Voor deze sporten bestaan veel evenementen in Nederland. Veel andere sporten komen minder prominent in beeld, en de atleten in die sporten zijn vaak minder bekend. Daarmee zijn zij vaak minder aantrekkelijk voor sponsors. Dat beperkt de mogelijkheden voor die sport en voor de betreffende atleten om zich te ontwikkelen.

In dit hoofdstuk belichten we eerst het volgen van sport (via de media) en vervolgens het bezoeken van topsport (via evenementen).

5.2 Volgen: media

Verschillende opties voor presentatie in de media

Sport kan zichtbaar worden door zich te presenteren in de media. Dat is voor sportorganisaties niet eenvoudig te realiseren. Met name kleinere bonden zeggen dat lastig te vinden. Publieke zenders zijn niet altijd geïnteresseerd. Die hebben te maken met hoge productiekosten, beperkingen om reclame te laten zien en een mogelijk beperkte doelgroep. Naast uitzending via publieke zenders, is uitzending via betaalkanalen (zoals Viaplay, Ziggo, ESPN) een optie. Nadeel is dat de *exposure* dan minder groot is. Dat heeft weer gevolgen voor de mogelijkheden van een sport om sponsorinkomsten te werven. Een derde optie die aanwezig noemen is uitzenden via eigen kanalen van sportorganisaties. Maar het bereik van die kanalen is nog weer veel kleiner, zo zeggen de aanwezigen.

³³ Roest, J. van der, Dopheide, M., Balk, L., Elling, A., Rycke, J. de, & Bosscher, V. De (2020).

³⁴ Zie <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=7147&m=1469436781&action=file.download>

³⁵ Roest, J. van der, Dopheide, M., Balk, L., Elling, A., Rycke, J. de, & Bosscher, V. De (2020).

³⁶ Zie <https://www.thetimes.co.uk/article/revealed-qatars-secret-880m-world-cup-payments-to-fifa-p3r5rvw9x>

Te weinig media-expertise in de sport

De mondiale media-industrie struint de markt af naar de interessantste deals. Voor mediagenieke sporten kan dat kansen bieden. Voorwaarde is wel dat de sport in staat is zich tot serieuze partner van die industrie te ontwikkelen. Mediapartijen zeggen namelijk dat het in hun ogen aan vernieuwingskracht en expertise ontbreekt, zowel bij kleine als grote bonden. Bonden worstelen met de mogelijkheden van (nieuwe) media: ‘bonden hebben heel veel verstand van hun sport, maar weten niet hoe ze met het genereren van bereik moeten omgaan’, wordt in sessies gezegd. Her en der kijken sportorganisaties naar nieuwe mogelijkheden, zoals eigen kanalen en/of het delen van content via sociale media. Maar de sport heeft nog weinig ervaring met de mogelijkheden van nieuwe media en hoe die het beste kunnen worden ingezet. Gezegd wordt dat kennis beter moet worden gedeeld.

Gevraagd naar opties om meer bereik te genereren komen bonden met een nationaal sportkanaal of een combideal tussen grote en kleine sporten bij het verkopen van mediarechten. Bonden zien daarin een belangrijke rol weggelegd voor de overheid als initiator of facilitator.

Wet- en regelgeving: mediawet

Het tonen van topsport is aan wet- en regelgeving gebonden. In de mediawet is vastgelegd wat op het openbare net te zien moet zijn, niet alleen voor sport maar ook voor cultuur. De afspraken daarover zijn vastgelegd in de ‘evenementenlijst’.³⁷ De visie op die lijst is afhankelijk van de positie die partijen in het veld innemen. Publieke omroepen, bonden en organisatoren van evenementen zijn doorgaans voor een uitgebreide evenementenlijst, omdat die de kans op uitzending (en daarmee *exposure* en sponsorinkomsten) vergroot. Aanbieders van tv-kanalen wijzen op de vrije markt. Zij zien voordelen in het aanbieden van sport via abonnementen (door verkoop van rechten, wat hen geld oplevert). Ook zien zij de mogelijkheden om via andere kanalen dan lineaire televisie een groot bereik te realiseren.

Duidelijk is dat de sport wat te winnen en wat te verliezen heeft bij mediabeleid. De coördinatie van dat beleid ligt niet bij VWS maar bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Goed interdepartementaal contact is daarom voor de sport van grote waarde. Toch is dat contact niet vanzelfsprekend. Het is sterk afhankelijk van de zittende bewindspersonen, zo stelden deelnemers aan de sessie over media.

³⁷ Zie ook het eerdere advies *Topsport en Media* (NLsportraad 2023).

Trackrecord

Ook evenementen in eigen land leveren veel zichtbaarheid op voor topsport. Zowel in het KPMG-rapport als in meerdere sessies wordt benoemd dat Nederland een reputatie heeft opgebouwd met het organiseren van betekenisvolle topsportevenementen. Meerdere grote wielerrondes zijn de afgelopen jaren in Nederland gestart. Diverse keren vormde Nederland het toneel voor Europese- en wereldkampioenschappen. Daarnaast kent Nederland een lange geschiedenis van jaarlijks terugkerende evenementen (zoals de FBK Games, Military Boekelo, ABN AMRO Open en de TT in Assen).

Rondom die evenementen heeft zich een industrie ontwikkeld van sportmarketing-bureaus en organisatoren van evenementen. Met steun van overheden (Rijk, maar vooral ook provincie en steden), en in samenwerking met sportbonden, organiseren zij veelal voor eigen rekening en risico sportevenementen. De terugkerende evenementen krijgen daarbij geen steun, in tegenstelling tot de incidentele evenementen (zoals EK's en WK's).³⁸

Toenemende regelgeving

Organisatoren van evenementen lopen in toenemende mate op tegen wet- en regelgeving, met name op het terrein van milieu en duurzaamheid. Bonden bevestigen dit. Zo worden er veel eisen gesteld en vergunningen verplicht gesteld op allerlei gebieden, zoals milieu, stikstof, beveiliging, brandgevaar en geluidsoverlast. De groeiende eisen brengen een flinke financiële last met zich mee en leggen een groot beslag op de organisatie. Ze leiden ook tot onzekerheid, omdat vergunningen steeds later worden verstrekt en vaak onder voorwaarden. Organisatoren geven aan dat de organisatie van een WK triatlon, zoals in 2017 in Rotterdam, nu onmogelijk is door alle regels in de openbare ruimte. Een ander struikelpunt is het gebrek aan mogelijkheden voor de inzet van politie, zoals bij het wielrennen.

Daarnaast spreken organisatoren over willekeur, zowel in het contact tussen organisaties en instanties als binnen organisaties en instanties. Als voorbeeld wordt genoemd dat de ene brandweerman een locatie goedkeurt en de volgende die langskomt die juist weer afkeurt. Iedere gemeente hanteert haar eigen vergunningseisen en eisen op het gebied van onder andere veiligheid. Organisatoren van evenementen zeggen dat dit voor hen onwerkbaar situaties oplevert. Mogelijkheden om bezwaar te maken of in beroep te gaan, zijn beperkt. Ten slotte hebben de organisatoren het idee dat ze via subsidievoorwaarden langs een strengere meetlat worden gelegd dan 'reguliere' ondernemers als het bijvoorbeeld gaat om gezond eten en sociale veiligheid.

³⁸ Conform de regeling Landelijke en internationale sportevenementen 2021-2023, <https://www.dus-i.nl/subsidies> (deel sport).

Internationale bonden: rechten en *fees*

Internationale sportfederaties worden steeds commerciëler, zeggen zowel organisatoren van evenementen als de grotere sportbonden.³⁹ Dit betekent dat internationale bonden steeds meer eisen stellen aan de organisatie van evenementen. Ook de zogeheten *fees* die een organisatie moet betalen aan een internationale sportbond om een evenement te organiseren, worden steeds hoger. Aan de andere kant willen de internationale bonden alle rechten (en daarmee commerciële kansen) zelf houden. Het gevolg van die ontwikkeling is volgens organisatoren dat ze 'minder geld uit de markt kunnen halen' met een evenement. In landen als Saoedi-Arabië, waar de overheid de *fees* betaalt, is dit geen probleem, volgens aanwezigen. Ze zeggen ook dat in landen als Hongarije, Denemarken en het Verenigd Koninkrijk de overheid een relatief grote bijdrage levert aan de *fee*. Dat maakt het aantrekkelijk voor organisatoren en bonden om een *bid* uit te brengen.

Organisatoren zeggen dat in hun beleving topsportevenementen in Nederland door de overheid als *nice-to-have* worden gezien, waar andere landen die eerder als *need-to-have* bestempelen. Daardoor slinkt de kans volgens organisatoren dat er ook in de toekomst aansprekende evenementen in Nederland plaatsvinden.

Aan de andere kant zien organisatoren een trend dat internationale bonden zich realiseren dat geld niet alles is. Veel publiek en een goede sfeer in plaats van een lege woestijn zijn ook belangrijk voor de aantrekkelijkheid van je sport. Ze zijn ook belangrijk voor de keuze van atleten om wel of niet naar een evenement af te reizen. Om het te winnen van het grote geld, moeten Nederlandse organisatoren het hebben van perfect georganiseerde evenementen met veel publiek en een goede wisselwerking met de sport.

Oplopende organisatiekosten

Organisatoren van jaarlijks terugkerende evenementen benoemen dat zij aanlopen tegen oplopende kosten. Tegelijkertijd zit er een grens aan wat je uit de markt kan halen met *ticketing* en sponsorgeld. Zij spreken hun zorgen uit over de mogelijkheden om dergelijke jaarlijks terugkerende evenementen te blijven organiseren en over de betaalbaarheid van die evenementen voor het publiek.

³⁹ Internationale federaties trekken vaker op met *private equity funds*, waardoor ze veel geld binnen willen halen. De internationale federatie heeft voor een evenement dan voorkeur voor een grote *fee* in plaats van sfeer en een mooi evenement.

Regie gevraagd

De Rijksoverheid geeft momenteel op aanvraag subsidie voor de organisatie van incidentele sportevenementen.⁴⁰ In de slijpstream hiervan investeren ook lagere overheden in sportevenementen. Die financiering maakt het mogelijk om evenementen naar Nederland te halen. De agenda voor topsportevenementen wordt daarmee bepaald door de initiatieven van bonden, evenementenorganisatoren en lagere overheden. Zowel de gemeenten als de organisatoren van evenementen vragen om meer regie. Aan welke evenementen hebben we als Nederland behoefte, en hoe slagen we er met een gezamenlijk inspanning in om juist die evenementen naar Nederland te halen? En willen we ook de echt grote evenementen, zoals een WK zwemmen of atletiek, of de Olympische Spelen, naar Nederland halen? Of zetten we meer in op sportevenementen waar iedereen aan mee kan doen?

Evenementen kunnen een breder doel dienen, zoals de economie of maatschappij. Maar andere departementen dan die van VWS hebben in de ogen van de organisatoren weinig interesse in sportevenementen. De economische spin-off, *destination marketing* en maatschappelijke waarde worden niet gewaardeerd op geld. Daardoor bieden bijvoorbeeld de departementen van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) geen steun en zijn ze niet betrokken. Ook op dit gebied zou regie vanuit het ministerie van VWS gewenst zijn.

5.4 Samenvatting

Exposure via de media en via evenementen in eigen land zijn belangrijk voor atleten en sponsors. Maar *exposure* ontstaat niet vanzelf. Oude en nieuwe media bieden kansen om sport zichtbaarder te maken, maar die kansen vragen wel om investeringen en ontwikkeling van expertise. Dit vergt structurele aandacht van de sport.

Wat evenementen betreft, wordt bevestigd dat Nederland een goed trackrecord heeft opgebouwd. Maar regeldruk, internationale concurrentie en eisen van internationale federaties maken het steeds minder makkelijk om dit trackrecord in de toekomst overeind te houden. Ten slotte is er veel ruimte voor lokale partijen om met initiatieven te komen, maar centrale regie wordt gemist.

⁴⁰ Zie noot 38.

6. Financiering

6.1 Inleiding

Het KPMG-rapport schetst dat de topsport financiering krijgt uit meerdere bronnen. Daaronder zijn overheden, de Nederlandse Loterij en partijen uit de markt. Het rapport laat zien dat de investeringen door overheden in topsport zijn gegroeid. De gelden vanuit de Nederlandse Loterij en vanuit de markt (*ticketing*, mediarechten, sponsors) zijn de afgelopen jaren minstens gelijk gebleven. Ondanks dit positieve beeld plaatst het rapport een kanttekening bij de duurzaamheid van deze geldstromen. De vraag rijst naar aanleiding van het rapport of er voldoende op vertrouwd kan worden dat de geldstromen blijven bestaan. Ook is het onzeker of er ruimte blijft om op niveau te presteren voor minder mediagenieke sporten, die niet op televisie komen en minder sponsors aantrekken. In dit hoofdstuk kijken we naar de noodzaak om te (blijven) investeren in topsport. We bezien hoe het is gesteld met verschillende financieringsbronnen voor topsport.

6.2 Urgentie investering topsport

Karakter topsport verandert

Het karakter van topsport verandert, valt te beluisteren in de sessies. Volgens de aanwezigen gaat topsport niet meer om liefhebberij. Topsport anno nu vraagt volledige toewijding, specialisatie en innovatie. Ook de commercie heeft zijn weg in de sport gevonden. Geïnterviewden merken op dat commerciële bedrijven zien dat met topsport goed geld verdiend kan worden. Het gevolg is dat bedrijven instappen als mondiale investeerders en hun stempel drukken op de sportwereld. Het gaat hierbij vooral om Aziatische en Amerikaanse bedrijven, samen met fondsen uit het Midden-Oosten. Europa verliest steeds meer de aansluiting. Ten slotte wedijveren landen steeds meer en intensiever met elkaar om evenementen en medailles binnen te halen.

Onrendabele top

Aan de andere kant klinkt de stelling dat topsport veel elementen kent die niet makkelijk te financieren zijn via 'de markt'. De topsport heeft weliswaar veel kijkers en bezoekers, maar het is moeilijk die belangstelling in te zetten voor de financiering van innovatieprojecten. In een van de sessies wordt bijvoorbeeld verteld dat de labs die SportInnovator financiert, worden geacht deels hun eigen broek op te houden. Met topsport alleen lukt dat niet. De labs weten zichzelf draaiende te houden door geld te verdienen met breedtesport of leefstijlinterventies. Door de omvang en opzet van die afzetmarkt valt daar namelijk wel geld te verdienen.⁴¹

⁴¹ Topsport kent ook een grote afzetmarkt, denk aan de miljoenen volgers en bezoekers, maar daar zijn de verdienmodellen anders. Het grote bredere publiek betaalt niet uit zichzelf voor innovatie in de topsport.

De gelden uit de vrijetijdsindustrie komen daarbij maar bij een beperkt aantal sporten terecht.⁴² Andere takken van sport zijn voor hun financiering (vrijwel) geheel aangewezen op de Rijksoverheid of de Nederlandse Loterij. Zonder die financiering zouden ze simpelweg ophouden te bestaan. Ook van andere basale zaken, zoals talentontwikkeling, internationale evenementen en wellicht in de toekomst een sportmediakanaal, wordt gezegd dat het een illusie is dat die van de grond komen louter en alleen vanuit de markt. Voor duurzame financiering is nodig dat topsport ook als publieke voorziening of verantwoordelijkheid wordt gezien, zo wordt gesteld.

Gebrek aan financiële middelen

Het veranderde karakter van topsport, de behoefte aan innovatie en stijgende kosten vragen om aanvullende investeringen, zo valt in de sessies te horen. De sportbonden ervaren dat ze nu begroten 'vanuit beperkingen'. Schaarste aan middelen is niet per se slecht en stimuleert het denken, maar mag niet – zoals nu soms wel het geval is – ontaarden in ongezonde werksituaties.

Sportorganisaties zeggen dat er door gebrek aan middelen nu onvoldoende ruimte is om fundamentele elementen uit het topsportbeleid vorm te geven. Zo zijn volgens de bonden extra middelen nodig om de 'backoffice' van topsport, alles wat er georganiseerd moet worden om topsport goed en veilig te kunnen bedrijven, goed te kunnen organiseren en daar beleid op te maken. Alleen met extra middelen kunnen sportorganisaties voldoende faciliteiten en innovatiecapaciteit verwerven om een gelijkwaardige partner van bedrijven te zijn. Ook is volgens de geïnterviewden geld nodig om in de toekomst nog aansprekende topsportevenementen voor Nederland binnen te halen. Verder zijn er onvoldoende middelen om te investeren in de arbeidsvoorwaarden en het beroeps-perspectief voor coaches, en in solide arbeidsovereenkomsten en pensioenregelingen voor atleten. Ten slotte is volgens aanwezigen budget nodig om een integere, eerlijke en schone sport te kunnen garanderen.

⁴² KPMG becijferde dat 83 procent van de topsportinkomsten terecht komt bij 6 procent van de topsporten in Nederland: voetbal, tennis, schaatsen (en dan vooral het schaatsen op de lange baan), wielrennen (vooral wegwedstrijden voor mannen), Formule 1 en darts (KPMG 2023:32).

6.3 Financieringsstromen en -bronnen

De financiering van topsport komt uit een breed aantal bronnen die onderling met elkaar verweven zijn. Sportorganisaties geven geld uit aan het bedrijven van topsport en aan de organisatie van sportevenementen. Zij krijgen hier financiering voor van onder andere sponsors, NOC*NSF en overheden. NOC*NSF krijgt zijn financiering ook weer van sponsors en overheden. Het KPMG-rapport heeft deze financieringsstromen en -bronnen uitgebreid beschreven. Tijdens de sessies zijn aanwezigen ingegaan op de zaken die hen hieraan het meest opvielen.

Financiering vanuit breedtesport

Sportbonden financieren hun topsportactiviteiten onder meer met behulp van NOC*NSF en sponsors. Deels komt de financiering uit de algemene middelen van de bond, waaronder contributies van leden.⁴³ Een wezenlijk grotere bijdrage aan topsport vanuit de eigen leden ligt volgens de bonden niet in het verschiet. Sportbonden geven aan dat zo'n keuze op grote weerstand zou stuiten tijdens de algemene ledenvergaderingen (alv's). Het is volgens hen namelijk al 'zweeten, dreigen en laveren' tijdens een alv om topsportplannen te kunnen uitvoeren. Het merendeel van de leden is namelijk lid van de bond om zelf te kunnen sporten, en vraagt daar aandacht voor bij de bond (geld en tijd). In diverse sessies wordt verder uitgelegd dat niet alle genoemde inkomstenbronnen van bonden even stabiel zijn. Het lidmaatschap van verenigingen staat onder druk door toenemende concurrentie, bijvoorbeeld van commerciële sporten (fitness) of van het ongeorganiseerd sporten (hardlopen, wielrennen, urban sports). Het gevolg hiervan is druk op de begroting van bonden, en daarmee ook op de middelen voor topsport.

Betaaldvoetbalorganisaties zijn niet afhankelijk van leden die vooral affiniteit hebben met breedtesport. Zij hebben wel ruimte om te investeren in topsport, al staat ook die ruimte onder druk.⁴⁴ Maar de toename van geld in het betaald voetbal heeft vooral betekend dat spelers meer betaald krijgen. De organisaties hebben er niet door aan kracht gewonnen, stellen de deelnemers aan de sessie over het betaald voetbal.

Financiering van topsportprogramma's

Bonden ontvangen een groot deel van hun middelen van NOC*NSF. In meerdere sessies komt ter sprake dat de financiële afhankelijkheid van bonden van NOC*NSF onzekerheid met zich meebrengt. Mogelijk geeft die afhankelijkheid ook verkeerde prikkels aan bonden. NOC*NSF verdeelt gelden deels op basis van toekomstperspectief (op de korte termijn) en medaillekansen. Voor topsportbonden vormen die inkomsten een aanzienlijk deel van hun begroting.⁴⁵ Dit vergroot het risico dat bonden hun sportieve kwaliteiten uitvergroten om zo meer geld te krijgen voor hun topsportprogramma's. Dat legt weer druk op atleten en coaches.

⁴³ NOC*NSF vraagt op alle topsportmiddelen een eigen bijdrage vanuit de bond van minimaal 30%.

⁴⁴ Zie ook noot 25.

⁴⁵ Zie noot 17.

Gokindustrie als financier

In Nederland is sprake van twee geldstromen vanuit de gokindustrie naar de sport: van de Nederlandse Loterij⁴⁶ en sponsoring door gokbedrijven.

Nederlandse Loterij

Uit diverse sessies en uit het KPMG-rapport blijkt dat de afdrachten van de Nederlandse Loterij aan de Nederlandse topsport de afgelopen jaren stabiel waren. Wel worden vraagtekens gezet bij de toekomstige stabiliteit van deze financieringsstroom. Er komt volgens aanwezigen bij de sessies druk te staan op de al krappe winstmarges van de Nederlandse Loterij en de positie van de Nederlandse Loterij als staatsbedrijf staat ter discussie.⁴⁷ Verder is ook de afdrachtsystematiek van de loterij onderwerp van gesprek. In de sessie met grote sportbonden komt naar voren dat de toenemende aandacht voor integriteit internationaal leidt tot discussie over de financiering van topsport door een gokbedrijf, ook al is het een staatsbedrijf. Verwacht mag worden dat die discussie de aankomende jaren luider zal klinken, door de verwevenheid van topsport met de snel uitdijende gokindustrie. Daarvan maakt ook de Toto (onderdeel van de Nederlandse Loterij) deel uit.⁴⁸ Dat maakt de Nederlandse Loterij tot een risico als het gaat om het duurzaam financieren van topsport op langere termijn.

Gokbedrijven

De liberalisering van de gokmarkt heeft ertoe geleid dat sponsoring door gokbedrijven (kortstondig) een grote vlucht heeft genomen. Menige sportorganisatie, vereniging en evenement heeft – vooral kijkend naar de voordelen op korte termijn – sindsdien geprofiteerd van gokbedrijven die zich een positie wilden verwerven op de gokmarkt.⁴⁹ Sponsoring van sportorganisaties door gokbedrijven wordt echter per juli 2025 verboden.⁵⁰ Dat betekent dat de sponsorgelden die het gokwezen de afgelopen jaren ruimhartig over de Nederlandse sport uitstrooide, zullen opdrogen. Uit een van de sessies blijkt dat het enige wat gokbedrijven resteert is om door 'hospitality' in topsport te investeren. De bedragen die daarmee zijn gemoeid, staan in schril contrast met de bedragen die nu worden geïnvesteerd in bord- en shirtreclames, wordt in de sessie gezegd.

⁴⁶ In 2022 droeg de staatsonderneming Nederlandse Loterij ruim 52 miljoen aan niet gelabeld geld af aan NOC*NSF. Die afdracht is geregeld in de statuten van de Nederlandse Loterij. NOC*NSF is, als een van de beneficianten, aandeelhouder van de Nederlandse Loterij. Zie verder <https://www.nederlandseloterij.nl/> en het KPMG-rapport, hoofdstuk Financiering. De besluitvorming over de verdere verdeling van deze middelen vindt plaats in de algemene ledenvergadering van de vereniging NOC*NSF. In aanvulling hierop treedt de Nederlandse Loterij op als sponsor van TeamNL.

⁴⁷ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/05/24/het-kabinet-verkent-toekomstopties-nederlandse-loterij>

⁴⁸ De Nederlandse Loterij verkoopt niet alleen loten, maar biedt ook gelegenheid aan tot het gokken op het verloop van wedstrijden via het Toto-merk (<https://sport.toto.nl/live>).

⁴⁹ Zo sponsort BetCity niet alleen meerdere bvo's maar ook de Cooperatieve Eredivisie Volleybal Nederland (mannenvolleybal). Reclames van gokbedrijven waren in 2023 onder andere te zien bij de FBK Games en de Libéma Open (tennis). BetCity had in 2022 ook een aanbod voor sportverenigingen, maar moest dat aanbod onder druk van de politiek al snel stopzetten. Toto, het merk van de Nederlandse loterij, sponsort negen betaaldvoetbalclubs en is naamgever van de KNVB-beker (<https://www.toto.nl/sponsoring>).

⁵⁰ Per juli 2023 mogen er geen nieuwe contracten meer worden afgesloten. Sponsoring van evenementen is vanaf juli 2024 verboden.

Andere bedrijven als financier

Naast de Nederlandse Loterij en gokbedrijven zijn er vele andere bedrijven die de sport in Nederland sponsoren. Deze sponsoring kent zowel langdurige als kortlopende verbintenissen. KPMG beraamde dat de inkomsten uit sportsponsoring de afgelopen decennia rond de 300 miljoen euro bedroegen.⁵¹ In de sessies over dit onderwerp noemen aanwezigen een aantal aandachtspunten die relevant zijn voor sponsoring van topsport:

- **Sponsors zullen altijd blijven komen en gaan.** Met enige regelmaat verandert de leiding, de visie of het bedrijfsresultaat van een bedrijf. Dan komt sportsponsoring ter discussie te staan. Anderzijds zijn er voorbeelden van langlopende relaties, met name met evenementen (KLM Open, ABN AMRO Open). Volgens de aanwezigen kan de onzekerheid of een bedrijf wil blijven sponsoren alleen ondervangen worden door niet afhankelijk te zijn van één sponsor.
- **Het is onwaarschijnlijk dat sponsors een groot collectief van verschillende sporten zullen sponsoren.** Het zou dan kunnen gaan om een pakket van grote en kleine sporten. Gesteld wordt dat sponsoring te maken heeft met exclusiviteit, met de relatie tussen het merk van de sponsor en het imago, de aaibaarheid van een tak van sport, een evenement of een sporter. Sponsors vragen om de sport in zijn algemeenheid te sponsoren, druist in tegen de aard van sportsponsoring. Een van de aanwezigen merkt op: 'Dan is het meer belasting, toch?'. TeamNL lijkt de uitzondering op de regel te zijn, leunend op de kracht van de Olympische Spelen als overkoepelend merk.
- **De aandacht voor integriteit en duurzaamheid neemt toe.** Op sociale media worden misstanden snel en breed uitgemeten. Topsport verwordt daarmee tot een *corporate* 'risico'. Verwacht wordt ook dat bedrijven hun sponsoruitgaven gaan sturen langs de *Sustainable Development Goals* van de VN.⁵² In de gesprekken vraagt men zich af of binnen deze trend (top-)sport een aantrekkelijk sponsordoel blijft. Ook is de vraag of de topsport voldoende is toegerust om zich een integer en duurzaam imago te verwerven.
- **De Nederlandse topsport heeft nog onvoldoende organisatiekracht om in te spelen op de genoemde veranderingen.** Dit geldt al helemaal voor de kleine bonden. Volgens de respondenten stelt de topsport zich te veel op als traditioneel 'advertentievehikel'. De tijd is voorbij dat topsport uit zichzelf waarde vertegenwoordigt. Sponsors stellen meer dan vroeger de vraag: hoe voeg ik waarde toe aan mijn merk en hoe draagt sponsoring daaraan bij? De indruk is dat die boodschap nog onvoldoende weerklank vindt bij sportorganisaties, bvo's inbegrepen. Ook dat maakt volgens de betrokkenen de toekomst van sportsponsoring onzeker. Daar komt nog bij dat bonden geregeld met elkaar concurreren in hun zoektocht naar sponsors. Dat helpt niet om goede sponsordeals te vinden.

⁵¹ De verwachting is dat de inkomsten uit *ticketing* de aankomende jaren jaarlijks nog met 3 procent zullen blijven groeien

⁵² Zie o.a. <https://sdgs.un.org/goals>. De EU zijn verplicht bedrijven om over hun Environmental Social and Governmental (ESG)-investeringen te rapporteren.

▪ **De (sponsor)markt is niet de oplossing voor alle financieringsvraagstukken.**

In de sessies wordt gezegd dat een deel van de benodigde financiering uit het bedrijfsleven gehaald kan worden. Dit geldt met name voor mediagenieke sporten. Maar zoals eerder in dit hoofdstuk beschreven, zijn er ook veel elementen in de topsport die zich slecht lenen voor financiering via de markt ('onrendabele top').⁵³

Lokale en regionale overheden als financier

Provincies en gemeenten zeggen dat het geen uitgemaakte zaak is dat zij in topsport investeren. Sterker nog, doordat zij geen vastomlijnde taak of functie hebben, geldt voor beide partijen dat zij grote moeite hebben het financieren van topsportactiviteiten te verantwoorden. Vaak legitimeren ze investeringen in topsport daarom nu door een en ander als breedtesport weg te schrijven op de begroting. Soms lukt dat door een relatie te leggen met andere beleidsterreinen, zoals economie of ruimte. In de sessies valt te horen dat topsport 'een vies woord' is en een 'poenerig imago' heeft. Maar een enkele stad of provincie investeert in topsport-om-zichzelf. De rest zoekt naar een externe legitimitatie van topsport, of verstopt topsport onder het label breedtesport. Het beschikbare geld is daardoor zelden structureel. Dat maakt de investeringen van lagere overheden in topsport weinig duurzaam en betrouwbaar.

Financiering van onderzoek en innovatie

Universiteiten en hogescholen

Meerdere universiteiten en hogescholen besteden aandacht aan topsport. Enkele hogescholen maken werk van onderzoek bij topsportevenementen. Verspreid over diverse hogescholen is er aandacht voor integriteit en veiligheid, de filosofie van sport en talentontwikkeling. Aandacht voor prestatiebevordering is er aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) bij de bewegingswetenschappelijke opleidingen. In mindere mate en soms heel specifiek geldt dat voor de technische universiteiten van Delft, Eindhoven en Twente. Verder wordt er aandacht besteed aan sociaal-wetenschappelijke perspectieven op topsport, onder meer aan de universiteiten van Utrecht en Rotterdam.

Hogescholen en universiteiten besluiten zelf of zij investeren in onderzoek naar topsport. Ze financieren het onderzoek met inkomsten uit de instroom van studenten en bijvoorbeeld de revenuen van proefschriften. De sport draagt niet structureel bij aan de instandhouding van een infrastructuur voor wetenschappelijk en toegepast onderzoek naar topsport. Uitzonderingen zijn onderzoek in opdracht en projectsubsidies via de lijn van ZonMW.^{54 55} In de sessie over dit onderwerp werd opgemerkt dat onderzoeksprogramma's om topsportgerelateerd onderzoek mee te financieren ('medailleprogramma's') de laatste jaren in omvang afgenomen zijn.

⁵³ Zie paragraaf 6.2.

⁵⁴ Gefinancierd vanuit het Rijk en voor een (klein) deel door NOC*NSF.

⁵⁵ De uitzondering op die regel is de ondersteuning die het ministerie van VWS verleent aan het Mulier Instituut, dat topsport meeneemt in zijn monitoring van de sport.

Twee instanties die op landelijk niveau de innovatie stimuleren, zijn SportInnovator en het programma Topsport Topics.

SportInnovator kent een vierjaarlijks programma dat wordt gefinancierd door het ministerie van VWS. Binnen dat programma zijn andere doelen dan topsport de afgelopen jaren belangrijker geworden, zo blijkt in de sessie over dit onderwerp. Het aantal 'labs' dat SportInnovator ondersteunt, is de afgelopen jaren gestegen van 5 naar 20. De beschikbare middelen worden verspreid over meer labs, er zijn niet evenredig meer middelen gekomen. De labs moeten zichzelf grotendeels bedruipen. Ze geven aan dat alleen met topsport geen droog brood te verdienen valt. Van de inventiviteit en het ondernemerschap van individuele labmanagers wordt daarom veel gevraagd. Dat maakt de labs kwetsbaar.

Topsport Topics is een programma van het Kenniscentrum Sport en Bewegen en levert wetenschappelijke inzichten aan een geselecteerde groep coaches. VWS financiert het werk via het jaarplan van het Kenniscentrum Sport en Bewegen. Verder draagt NOC*NSF jaarlijks bij. Deze bijdragen worden jaarlijks opnieuw vastgesteld. Universiteiten dragen in-kind bij.

6.4 Waarde(ring) van topsport

In meerdere sessies is een gebrek benoemd aan financiële middelen in veel onderdelen van de topsport. Nederland kan de internationale concurrentie alleen bijhouden als er meer ruimte komt om in topsport te investeren. Cruciaal is het geloof dat topsport in zichzelf waarde vertegenwoordigt, zo wordt gesteld. Nu moet topsport – bijvoorbeeld als er financiering voor topsportevenementen moet komen – door allerlei hoepels springen om uit te leggen dat met topsport andere maatschappelijke doelen kunnen worden bereikt. Uit een van de sessies blijkt dat de sport dit niet makkelijk vindt, waardoor kansen blijven liggen.

Het geloof in de intrinsieke waarde van topsport ontbreekt. In elk geval is de boodschap nog niet goed overgebracht. De respondenten vinden dat de overheid het voortouw moet nemen om hierin een doorbraak te bereiken. De overheid moet duidelijk positie innemen en met de sector een strategie uitstippelen, zodat de boodschap nu wel overkomt. In deze strategie moet centraal staan waarom investeren in topsport nodig is en waarom samenwerking tussen bedrijven, sport en overheid noodzakelijk is. Dat de overheid onvoldoende stelling neemt, vormt het belangrijkste obstakel op weg naar een duurzame financiering van topsport, aldus de betrokkenen.

6.5 Samenvatting

Wil Nederland blijven in de topsport, dan zijn meer investeringen nodig.

De internationale ontwikkelingen, de toegenomen concurrentie en de druk waar sportorganisaties onder staan maken die extra middelen noodzakelijk.

In de huidige financieringssituatie zitten al risico's: gelden vanuit de gokindustrie zijn een onzekere factor en sponsoring blijft een grillige markt waarin partijen komen en gaan. De sponsormarkt verandert daarbij van karakter. De sport heeft moeite om mee te gaan in die ontwikkeling. Daarnaast leveren niet alle investeringen in topsport voldoende op om interesse te wekken van de markt.

Ook financiering van topsport door overheden is onzeker. Bij lokale en regionale overheden kan topsport niet op een groot draagvlak rekenen. Deze overheden hebben geen wettelijke functie in de (top-)sport. Vanuit het Rijk wordt een heldere boodschap gemist dat de overheid zich achter topsport schaaft, topsport belangrijk vindt en ondersteunt. Internationaal is er geen *level playing field*, omdat topsport in verschillende andere landen op een gunstiger ontvangst mag rekenen in de politiek dan in Nederland.

7. Conclusie

De NLsportraad heeft de bevindingen uit de KPMG-rapportage in twintig sessies door-
gesproken met stakeholders en deskundigen uit het veld. De NLsportraad constateert
dat de deelnemers aan de sessies het beeld van topsport dat uit die rapportage opdoemt
breed herkennen. Met de geïnterviewden stelt de NLsportraad vast dat er veel is om trots
op te zijn in Nederlandse topsport. Er zijn aansprekende prestaties, er is belangstelling
voor topsport vanuit politiek en publiek, en er is een combinatie van middelen om een
en ander mee te financieren.

De NLsportraad ziet daarnaast dat topsport fundamenteel van karakter is veranderd.
Wat ooit begon als een sympathieke vorm van vrijetijdsbesteding voor energieke
jongeren, is uitgegroeid tot een mondiale industrie. Naties wedijveren met elkaar om
de meeste ereplaatsen op het podium. Bedrijven en investeerders geven vorm aan een
beleveniseconomie en duiken op iedere kans die zich voordoet voor financieel gewin.
Die ontwikkelingen beïnvloeden de voorwaarden waaronder atleten topsport bedrijven
en burgers topsport beleven – ten goede en ten kwade. Tegelijk roept dat de vraag op
naar de mogelijkheden om die processen te sturen en de rol van de overheid daarin.

De NLsportraad concludeert op basis van de analyses van KPMG en de gevoerde
gesprekken dat de topsport in Nederland niet is toegerust voor die ontwikkeling.
In de vrijetijdsindustrie die topsport is geworden, wordt topsport in Nederland nog te veel
als hobby gezien en bedreven. De NLsportraad ziet dat er stappen worden gezet en dat
de sportsector veel voor elkaar bokst. Maar de NLsportraad ziet ook dat de topsport in
2023 niet de volwassen speler is waar de markt om vraagt. Van een toekomstbestendig
georganiseerde en gefinancierde topsport is in de ogen van de NLsportraad geen sprake.
De NLsportraad benoemt negen aandachtspunten die het duurzaam bedrijven en
beleven van topsport in de weg staan:

1 Het Rijk draagt de betekenis van de topsport niet krachtig genoeg uit.

Daardoor voelen verschillende (overheids)partijen zich onvoldoende geroepen om zich
achter topsport te scharen en bij te dragen aan een nationaal topsportprogramma.
Dat maakt dat de middelen voor topsport te beperkt blijven om topsport op een
volwassen manier vorm te geven, passend bij de geschetste ontwikkelingen.
Daarnaast **weet de topsport haar maatschappelijke betekenis ook nog onvoldoende
duidelijk te maken**. Stakeholders uit de topsport vinden de maatschappelijke waarde
duidelijk, maar partijen van buiten de topsport zijn daar minder ontvankelijk voor.
Zowel de waarde van topsport in zichzelf als de betekenis van topsport voor andere
beleidsdomeinen, wordt onvoldoende herkend.

2 Topsport wordt in toenemende mate gefinancierd met privaat geld. Dat komt vooral terecht bij de top van grote, mediagenieke sporten. Dat zet zowel de toekomst als de pluriformiteit van het sportlandschap onder druk. Grote delen van de topsport (talentontwikkeling, infrastructuur van verenigingen en koepelorganisaties, kleinere

niet mediagenieke sporten) zijn niet rendabel of lucratief en overleven niet zonder overheidsbijdragen. Maar deze overheidsbijdragen zijn niet helder omljnd en vastgelegd. Dat maakt de financiering onzeker. Ook veel andere inkomstenbronnen zijn onzeker. Financiering uit gokgeld (Lotto of anderszins) staat politiek en maatschappelijk onder druk en werpt een smet op de topsport. Dat maakt de financiële basis onder topsport wankel en afhankelijk van factoren buiten de sport.

-
- 3 Functies en taken in de topsport zijn historisch gegroeid, maar niet vastgelegd in een stelsel met bijbehorende financiering.** De organisatie van topsport vraagt de inzet van veel partijen. Functies en taken in het topsportlandschap zijn echter onvoldoende duidelijk vastgelegd en gekoppeld aan bijbehorende financiering. Zo zeggen lokale overheden dat ze een grondslag missen om uitgaven in topsport mee te financieren. Investerings door lokale overheden in topsport zijn daarmee afhankelijk van de kleur van het college en van de financiële huishouding van de betreffende overheid.
-
- 4 Bij evenementen en accommodaties is regie en ondersteuning van het Rijk gewenst.** Lokale overheden spelen een belangrijke rol in het financieren van topsport-evenementen en (top)sportaccommodaties. Deze bottom-up benadering wordt als waardevol gezien. Tegelijkertijd maakt die het moeilijker om projecten van de grond te krijgen die uitstijgen boven de belangen van lokale partijen. Denk aan megasport-evenementen of accommodaties van regionale of nationale betekenis. Bij gebrek aan regie beconcurreren lokale overheden elkaar momenteel op deze zaken.
-
- 5 De voorwaarden voor topsporters en coaches om topsport te bedrijven staan onder druk.** Door toenemende internationale concurrentie en de kortetermijnwijze van financieren neemt de prestatiedruk die hoort bij topsport, ongezonde proporties aan. De arbeidsvoorwaarden voor topsporters en coaches doen geen recht aan de inspanningen die zij moeten leveren. Dat leidt tot het risico dat talenten en coaches afhaken, dat topsport een dure hobby wordt die is voorbehouden aan een geprivilegieerde elite en dat atleten suboptimaal presteren. Bovendien werkt de druk grensoverschrijdend gedrag in de hand. Coaches missen een beroepsperspectief.
-
- 6 Sportorganisaties hebben onvoldoende organisatiekracht om topsport adequaat te organiseren.** Uitzonderingen daargelaten zijn de meeste bonden en organisaties onvoldoende toegerust om topsport adequaat te organiseren, en als gelijkwaardig partner te fungeren voor partijen in vrijetijdsindustrie. Sportorganisaties concentreren zich – mede door de financiële druk – vooral op het spel. Goede bedrijfsvoering en integriteit staan te vaak op het tweede plan. De organisaties investeren onvoldoende in versterking van hun organisatie en in beleids- en strategieontwikkeling. Daardoor missen ze de kansen in de vrijetijdsindustrie en bieden zij te weinig het hoofd aan grensoverschrijdend gedrag. Topsport heeft te maken met tientallen grote en kleinere bonden en andere organisaties, de dubbele positie van NOC*NSF (enerzijds koepelorganisatie, anderzijds verdeler van middelen) en het ontbreken van één duidelijke vertegenwoordiger van de branche. Deze versnippering draagt niet

bij aan de organisatiekracht die topsport in deze tijd vraagt. Commerciële topsporten worden te afhankelijk van grote internationale organisaties (zoals FIFA en ASO).

-
- 7 De topsport is als geheel te veel naar binnen gericht, en profiteert te weinig van de kracht en expertise van organisaties buiten de sport.** Topsport raakt veel andere maatschappelijke domeinen zoals onderwijs, economie, ruimtelijke ordening, media en veiligheid. De sport weet deze domeinen niet voldoende te betrekken. Deze domeinen zien te weinig welke raakvlakken ze hebben met sport, waardoor er soms weinig samenwerking is. Dat de sport op zichzelf is gericht, is deels te verklaren door de herkomst van de sport. Sport was een eigenstandige sector, die zich zelfstandig ontwikkelde grotendeels buiten de overheid om.
-
- 8 Er is binnen topsportorganisaties te weinig prioriteit voor integriteit.** Integriteit wordt in de maatschappij steeds belangrijker. Toch zijn veel topsportorganisaties in Nederland niet in staat op te treden tegen handelswijzen die de integriteit van de sport ondermijnen. Sommige geven er te weinig prioriteit aan en hebben moeite een goed moreel kompas te houden. Prestatiedruk, financiële druk, het te veel naar binnen gericht zijn en onvoldoende organisatiekracht spelen daarbij een rol. Door financiële druk overheerst bij topsportorganisaties het kortetermijndenken. Dat vertaalt zich onder andere in financiering van twijfelachtige aard. De focus in de topsport ligt te veel op presteren en de organisatie van de sport. Interne organisatie rondom integriteit krijgt daardoor weinig aandacht. Randvoorwaarden om grensoverschrijdend gedrag, matchfixing en dopinggebruik tegen te gaan, staan te vaak op het tweede plan.
-
- 9 Zichtbaarheid vraagt aandacht.** Zichtbaar zijn is belangrijk in de topsport: in eigen land presteren motiveert atleten. Uitzending van prestaties op een openbaar net genereert *exposure* en maakt sporten en sporters interessant voor sponsors. Topsport is op steeds meer platformen vindbaar. Behalve tot grotere zichtbaarheid leidt dat ook tot versnippering. Dat gaat ten koste van de betaalbaarheid en vindbaarheid van topsport in de media. Internationaal is er concurrentie om aansprekende topsportevenementen binnen te halen, waardoor de kosten van het organiseren stijgen. Veel (kleinere) takken van sport hebben moeite aandacht te krijgen voor hun sport. Zowel via evenementen als in de media.

In het advies dat volgt op deze kwalitatieve analyse gaat de NLsportraad in op de vraag wat er nodig is voor Nederlandse sporters om op een verantwoorde wijze op het hoogste niveau te kunnen blijven presteren, ook in sporten die minder in de schijnwerpers staan. Maar ook wat dat betekent voor coaches en topsportorganisaties. Daarnaast kijkt de NLsportraad wat dit betekent voor het bredere publiek, dat Nederlandse atleten wil blijven volgen via de media en dat wil blijven genieten van aansprekende evenementen in eigen land.

Bijlage 1

sessies en gesprekspartners

Sessies

- Atleten

- Coaches

- Grotere bonden

- Kleinere bonden

- Commerciële sporten

- Gemeenten

- Provincies

- De Nederlandse Loterij

- NOC*NSF (2x)

- KNVB (2x)

- Integriteit

- Onderwijs

- Wetenschap en innovatie

- Organisatoren van evenementen

- Marketeers en sponsors

- Media

- Coördinatie- en Informatiepunt Topsportevenementen

- Open sessie I
- Open sessie II
- Expertsessie

In aanvulling hierop zijn gesprekken gevoerd met een bedrijf dat actief is in de markt voor online gokken, met de coördinator van het Nationaal platform matchfixing, en met een ondernemer in de sport.

Gesprekspartners

De volgende personen zijn aanwezig geweest bij een sessie en/of hebben de mogelijkheid gekregen schriftelijke input aan te leveren ter voorbereiding op de sessie of naar aanleiding van het verslag dat na afloop verstuurd is.

Joop Alberda	J. Alberda Advies en Beheer
Marco Albregts	BetCity
Henk van Aller	ISR
Rob Almering	Hockeyclub Den Bosch
Patrice Assendelft	KNHS
Adam Bakker	NL Sporter
Lisanne Balk	Mulier-Instituut
Peter Barendse	Reddingsbrigade Nederland
Anya van Beek	Provincie Gelderland
Peter Beek	VU
Marcel Beerthuizen	Vodafone Ziggo
Annemiek Bekkering	Sailing Innovation Centre
Mark Bennenbroek	Gemeente Eindhoven
Arthur Bennink	TalentNED, Performance Based Healthcare, Pro-F Professionele Fysiotherapie en sportnetwerk Overijssel
Friede Berendsen	Nederlandse Lacrosse Bond
Barbara van Bergen	Rolstoelbasketbalster en zitskiester
Annemieke Beute	KNZB
John Bierling	NOC*NSF
Anthony Blokland	KNVB
Marc Boele	Keuken Kampioen Divisie
Remco Boer	KNGU
Inge van Bogerijen	KNVB-Expertise

Anje Boogerd	CSE
Kayan Bool	NOC*NSF
Kimberley Bos	Skeletonster
Dick Boschman	NKBV
Paul Boselie	Universiteit Utrecht
Martin Breedijk	HvA
Mariëlle van den Breemen	KNVB
Sander de Brito-Roque	NMC-Bright
Sonny Brons	SRO
Remi Brouns	Sportverloning
Antoine de Brouwer	VSG
Rik Burger	Kirco Company
André Cats	NOC*NSF
Merit Clocquet	SportInnovator
Erik Cornelissen	Internationale Hockey Federatie
Heleen Crielaard	Incentro
Vincent Egbers	Dopingautoriteit
Jacco Eltingh	KNLTB
Stefaan Eskes	KNBSB
Michel Everaert	Nevobo
Hessel Evertse	KNRB
Marieke Faber	NOC*NSF
Mark Faber	KNZB
Jim Falize	Yuverta-vmbo
Ron Francis	KNVB
Joost van Geel	KNHB
Yvonne van der Geer	NOC*NSF
Marit van Genderen	NOC*NSF
Erik Gerritsen	KNHB
Marit Gijsbers	NOC*NSF
Anne Griffioen	NOC*NSF
Tom de Groen	Expertisecentrum VO & Topsport
Corniel Groenen	Gemeente Den Bosch
Rembert Groenman	KNVvL
Arne de Groot	CTO Metropool
Herman de Haan	KNSB
Arno Havenga	KNZB

Menno van der Heide	Spoza
Els Hoeijenbos	Gemeente Dordrecht
Mathijs Hofmijster	VU/AISS
Jasper Jacobs	BetCity
Jolanda Jansen	Ahoy
Inge Jansen	Ministerie VWS
Inge Janssen	Roeister
Jan de Jong	Eredivisie CV
Eva Kalis	Rijksmuseum
Serge Kats	Watersportverbond
Eric Kersten	Team TOC
Rik Keurentjes	KNDB
Cees Klaassen	KVLO
Patrick de Klerk	Gemeente Breda
Ronald Klomp	CIOS
Hans Kloosterman	FBK Games
Jacco Koops	New World Sports
Jakob Kooistra	Provincie Friesland
Sofie Korbee	NOC*NSF
Johan Krajenbrink	KNDB
Emiel Krijt	NOC*NSF
Wouter Kuperus	NMC-Bright
Willem La Riviere	KNBB
Aschwin Lankwarden	KNZB
Peter Lansaat	Ahold Delhaize
Maurice Leeser	KNWU
Imre van Leeuwen	SportVibes
Marianne van Leeuwen	KNVB
Nynke Lely	SFN
Koen Lemmink	UMCG
Sophie Lhoest	NOC*NSF
Wendeline van Lier	Gemeente Rotterdam
Tom Lucas	Squash Bond Nederland
Kamiel Maase	NOC*NSF
Marcel Majjer	RTL Nieuws
Niels Markensteijn	TIG Sports
Patricia Mars	Gemeente Amsterdam

Peter van Maurik	Stichting Sport en Transplantatie
Daniël Meis	Nationale Postcode Loterij
Olaf Melsen	NJBB
Guy van der Meulen	De Haagse Hogeschool
Marjolein Miltenburg	NOC*NSF
Marco Moers	ABN Amro
Wilco Nijland	Sportworx
Johan Noordhof	NOC*NSF
Thijsje Oenema	Schaatsster
Bob van Oosterhout	Triple Double
Paul Orbons	Provincie Limburg
Jeroen Otter	NOC*NSF (verleden KNSB)
Robert van Overdijk	Circuit Zandvoort
Joep Pelsser	Gehandicaptensport Nederland
Livia Peltrera	Provincie Limburg/ Watersley Sports & Talentpark
Tom Peters	Provincie Limburg
Johan Pion	HAN
Marieke van der Plas	Expertisecentrum seksualiteit Rutgers
Femke Pluim	Atlete
David Pranger	KNVB
Helmie Ramakers	Ministerie VWS
Niels Reijersberg	SportInnovator
Miriam Reijnen	CVSN
Michel Reinders	BrabantSport
Michiel van Rijn van Alkemade	More2Win
Kees Rodenburg	KNKV
Jan-Willem van der Roest	Universiteit Utrecht
Aron Roijé	NBB
Gijs Ronnes	JBN
Marco de Rooter	The Walt Disney Company
Robert Rutten	Dutch Sport Tech Fonds/Sportinnovatiestudio
Carlijn van Schijndel	KNVB
Roger Schouwenaar	Provincie Noord-Brabant
Alexander Sijtsma	BMC
Hans Slender	Provincie Drenthe
Huub Stammes	Ervaringsdeskundige in de sport
Jeroen Straathof	European Para Championships

Michelle Sülter	Gemeente Eindhoven
Arun Swami Persaud	Schatmakers
Robin Tabeling	Badmintonner
Joost Takken	Rugby Nederland
Frank Thewessem	Topsport Amsterdam
Paul Thewissen	Ministerie OCW
Ery Tijink	Provincie Gelderland
Gerard Timmer	NOS
Annieck Timmerman	UvA
Sam Timmermans	UK Sport
Alfred Toornstra	Nederlandse Loterij
Peter van Veen	Gemeente Den Haag
Lars Veldboom	Gemeente Utrecht
Angela Verkerk	Gemeente Dordrecht
Mark Versteegen	KPN Sponsoring
Cees Vervoorn	Kenniscentrum Sport & Bewegen
Ronald van der Vliet	Evidence based training
Arjan de Vries	Sportcluster Veenendaal
Paul van Wageningen	KNVB
Eelke van der Wal	NOC*NSF
Chiel Warners	Nationaal platform matchfixing
Cors Westerdijk	Expertisecentrum VO & Topsport
Femke Winters	NOC*NSF
Marcel ten Wolde	NTB
Willem van de Worp	Nederlandse Handboog Bond
Patrick Wouters	House of Sports
Robert Zandstra	Military Boekelo
Merijn Zeeman	Team Jumbo-Visma
Arthur Zuiderwijk	Southfields
Joost Zuure	Nederlandse Loterij
Pieke de Zwart	Atletiekunie

Bijlage 2

definitie topsport

De NL Sportraad definieert topsport als

Het toewerken naar en deelnemen aan sport op de hoogste (inter)nationale niveaus (hoofdtoernooien en topcompetities).

Het begrip *toewerken naar* omvat niet alleen trainen voor wedstrijden, maar ook talenten (aankomende topsporters) herkennen en ontwikkelen. De NLsportraad vindt het belangrijk dat ook dit 'toewerken naar' deel uitmaakt van het Nederlandse topsport-stelsel. Topsport is niet alleen de Olympische Spelen. Topsport is ook de lange weg daarnaartoe.

Dat het gaat om '*deelname op de hoogste niveaus*', brengt met zich mee dat alleen de besten, de absolute top van de sportpiramide, worden geselecteerd. Niet iedere NK-deelnemer, semiprof of jeugd talent is per definitie een topsporter. Wel diegenen die tot de nationale top behoren, acteren op de hoogste internationale podia of ernaar toewerken zoals in jeugdselecties. De wil om te excelleren en te verbeteren vormt een belangrijke drijfveer in het leven van de topsporter en neemt een centrale plaats in in diens dagelijks leven. Dat betekent dat zij zich onderwerpen aan een stringent trainingsregime⁵⁶ en een eigen micro-topsportklimaat scheppen – ook als topsport niet hun belangrijkste of enige broodwinning is.

NOC*NSF neemt in het Nederlandse topsportsysteem een centrale positie in. Op basis van in reglementen vastgelegde procedures en criteria (zoals het aantal deelnemende landen bij WK's) maakt de organisatie een onderscheid tussen topsport en internationale wedstrijdsport. Op basis van aanvullende criteria (waaronder geleverde prestaties en perspectief op prestatie) deelt zij publieke en private middelen toe aan de aangesloten bonden, voor de beoefening van topsport. In aanvulling op het werk van NOC*NSF maken commerciële aanbieders en sponsors van topsport (zoals in betaald voetbal, wielrennen, schaatsen en Formule 1, maar ook bij in Nederland kleinere sporten zoals basketbal of curling) eigen keuzes wie zij steunen in hun topsportambities. Verder heeft het grotere publiek zijn eigen mening over wat het als topsport beschouwt (en de moeite waard acht om naar te kijken).

⁵⁶ Het Mulier Instituut spreekt, in navolging van de Hanze Hogeschool en de Rijksuniversiteit Groningen, van een minimale trainingsomvang van tien uur per week en/of vier sportspecifieke trainingen per week (Dopheide, Out en Balk 2022), om als topsporter te worden aangemerkt. Verder gelden er sportspecifieke criteria. Op basis van deze criteria komt het instituut tot 4.120 topsporters in Nederland (paralympische topsporters buiten beschouwing gelaten).

De NLsportraad realiseert zich dat het niet eenduidig is waar in de piramide breedtesport overgaat in topsport. Dat zal ook nooit eenduidig worden. Iedereen kan van zijn of haar sportieve activiteiten vinden dat hij of zij topsport bedrijft. Iedereen heeft het recht die prestaties zo te kwalificeren. Maatschappelijk wordt het pas topsport, als 'de maatschappij'⁵⁷ die prestaties als zodanig erkent en aan die erkenning ook middelen koppelt. Maatschappelijke erkenning uit zich onder andere in het bestaan van (inter) nationaal erkende podia voor topsport.⁵⁸ De NLsportraad ziet in die podia (hoofdtoernooien en topcompetities) een belangrijk anker om topsport te definiëren. Discussie over wat wel en geen topsport mag heten, zal er altijd zijn en blijven.

⁵⁷ Volgens het credo 'de maatschappij, dat zijn wij' is er niet een partij die het alleenrecht heeft om iets tot topsport uit te roepen. Erkenning van topsport komt van burgers in de vorm van kijkcijfers en van bezoekers bij sportevenementen; van bedrijven in de vorm van sponsoring; van mediaorganisaties in de vorm van uitzending van wedstrijden; van nationale bonden en commerciële sportteams voor de organisatie van kampioenschappen en selecties van hun teams; van internationale sportbonden en andere sportorganisaties (ASO voor bijvoorbeeld de Vuelta of de Tour-de-France, Liberty Media/Formula One Group voor de Formule 1-autoraces.)

⁵⁸ NK's, EK's, WK's, Olympische Spelen, World Games, maar ook bijvoorbeeld de grandslamtoernooien in het tennis of dichterbij huis het Tata Steel-schaaktoernooi, de FBK Games in de atletiek of het tennistoernooi van ABN AMRO.

Bijlage 3

opzet sessies

De opzet van de kwalitatieve analyse was als volgt:

-
- Zestien compacte besloten sessies, met groepen betrokkenen met vergelijkbare perspectieven;
-
- Twee open sessies, waarvoor deelname vrijstond aan iedereen;
-
- Een afsluitende expertsessie, met een kleine groep onafhankelijk deskundigen.

Voor de zestien besloten sessies zijn personen uitgenodigd met hulp van organisaties die een centrale positie bekleden in het veld (zoals NOC*NSF, VSG, KCSB). Bij de meeste sessies ging het om vijf tot tien personen. De sessies duurden rond de twee uur. Van alle sessies zijn verslagen gemaakt, die met de genodigden voor de sessies zijn gedeeld.

De twee open sessies zijn ruim van tevoren aangekondigd op de website en in de nieuwsbrieven van de NLsportraad. Ook op onze socialmedia-accounts hebben we ze vermeld. Bovendien zijn de sessies op de agenda geplaatst van verschillende digitale platformen in de sport. Aan de eerste open sessie, op 30 mei, namen veertien personen deel. Ook bij de tweede, op 15 juni, waren veertien personen aanwezig. Beide sessies namen rond de twee uur in beslag. Ook van deze sessies zijn verslagen opgemaakt die zijn toegestuurd aan alle genodigden.

Voor de afrondende expertsessie heeft de NLsportraad samen met de commissie van het adviestraject organisatie en financiering van topsport gebrainstormd over uit te nodigen personen. Zes personen namen deel aan deze sessie. De sessie werd geleid door een van de leden van de commissie. Ook voor deze sessie is het verslag toegestuurd aan de genodigden ter verifiëring en aanvulling.

Naast de genoemde sessies hebben we een beperkt aantal gesprekken gevoerd. We spraken met diverse personen die niet konden aansluiten bij een van de sessies, maar van wie de NLsportraad het toch belangrijk vond het standpunt te horen.

In de sessies lag de focus vooral op de georganiseerde sport. De NLsportraad heeft zijn best gedaan waar mogelijk ook te kijken naar anders georganiseerde topsport. Maar voor de erkende internationale competities is vaak sprake van georganiseerde sport. Voor erkende internationale competities is nu eenmaal een erkende bond nodig.

- Dopheide, M., Out, K., & Balk, L. (2021).** *Hoeveel topsporters zijn er in Nederland?* *Infographic*. Mulier Instituut. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27081/hoeveel-topsporters-zijn-er-in-nederland/>
- European Commission. (z.d.).** *EU taxonomy for sustainable activities*. Geraadpleegd op 6 september 2023, van https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en
- Expertisecentrum VO & Topsport. (z.d.).** *Expertisecentrum Voortgezet Onderwijs & Topsport*. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.evot.nl/>
- Hover, P., Dijk, B., Breedveld, K., Van Eekeren, F., & Slender, H. (2016).** *Creating social impact with sport events*. Mulier Instituut en Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=7147&m=1469436781&action=file.download>
- ISR. (2023).** *2022 jaarverslag Insituut Sportrechtspraak*.
- Kansspelautoriteit. (z.d.).** *Home*. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://kansspelautoriteit.nl/>
- KPMG. (2023).** *Foto organisatie en financiering topsport*. Geraadpleegd op 31 augustus 2023, van <https://www.nederlandse-sportraad.nl/documenten/publicaties/2023/02/23/kpmg-rapport-foto-organisatie-en-financiering-topsport>
- Ministerie van Financiën. (2023, 24 mei).** *Het kabinet verkent toekomstopties Nederlandse loterij*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/05/24/het-kabinet-verkent-toekomstopties-nederlandse-loterij>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2021).** *Wet kansspelen op afstand treedt in werking*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/04/01/wet-kansspelen-op-afstand-treedt-in-werking>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2023).** *Minister Weerwind verbiedt ongerichte reclame voor online kansspelen*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2023/04/19/minister-weerwind-verbiedt-ongerichte-reclame-voor-online-kansspelen>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2023).** *Subsidies*. Dienst uitvoering subsidies aan instellingen. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.dus-i.nl/subsidies>
- Mommaas, H., Van den Heuvel, M., & Knulst, W. (2000).** *De vrijetijdsindustrie in stad en land*. Sdu Uitgevers.
- Naberink, T., Gulikers, J., & De Boer, W. (2023).** *SERC Financiële ranglijst eredivisie editie 2023*. HAN University of Applied Sciences.
- Nederlandse Loterij. (z.d.).** *Home*. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.nederlandseloterij.nl/>

- NLSportraad. (2020).** *De opstelling op het speelveld. Naar een sterke sportbranche voor een vitale samenleving.* Geraadpleegd op 1 september 2023, <https://www.nederlandse-sportraad.nl/documenten/publicaties/2020/11/19/de-opstelling-op-het-speelveld>
- NLSportraad. (2023a).** *Topsport en media.* Geraadpleegd op 1 september 2023, van <https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezen/documenten/publicaties/2023/03/08/analyse-topsport-en-media>
- NLSportraad. (2023b).** *Nederlandse Sportraad: Aandacht voor beperkte organisatiekracht betaald voetbalorganisaties.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.nederlandse-sportraad.nl/actueel/nieuws/2023/05/30/nederlandse-sportraad-aandacht-voor-beperkte-organisatiekracht-betaald-voetbalorganisaties>
- NOC*NSF. (z.d.-a).** *Algemene Vergadering van NOC*NSF.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://nocnsf.nl/wat-doet-nocnsf/organisatie-nocnsf/algemene-vergadering>
- NOC*NSF. (z.d.-b).** *Stipendium voor topsporters.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://nocnsf.nl/topsport/voor-topsporters/athlete-servicesteamnl-inkomenstipendium>
- NOC*NSF. (z.d.-c).** *Topsportinfrastructuur: Beste sporter, beste coach, beste faciliteiten, één locatie.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://nocnsf.nl/topsportinfrastructuur>
- NOC*NSF. (z.d.-d).** *TopsportKlimaatmeting NOC*NSF.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://nocnsf.nl/topsportklimaat-meting>
- NOC*NSF. (2012).** *NOC*NSF brengt focus aan in topsportbeleid.* 4 december 2012. <https://pers.nocnsf.nl/nocnsf-brengt-focus-aan-in-topsportbeleid/>, geraadpleegd op 23 augustus 2023.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999).** *The experience economy.* Harvard Business Press.
- Roest, J. van der, Dopheide, M., Balk, L., Elling, A., Rycke, J. de, & Bosscher, V. de. (2020).** *Maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport: factsheet 2020.* Utrecht: Universiteit Utrecht.
- The Times. (2019).** Exclusive investigation: Qatar's secret \$880m World Cup payments to Fifa. *The Times.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.thetimes.co.uk/article/revealed-qatars-secret-880m-world-cup-payments-to-fifa-p3r5rvw9x?region=global>
- TOTO. (z.d.).** *Home.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://sport.toto.nl/live>
- United Nations. (z.d.).** *The 17 Sustainable Development Goals.* Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://sdgs.un.org/goals>
- Universiteit Utrecht. (z.d.).** *Onderzoekers/contact.* Topsportklimaatmeting. Geraadpleegd op 6 september 2023 van <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/onderzoekers-contact/>
- Van Der Roest, J., Dopheide, M., Balk, L. J., Elling, A., Rycke, J. de, & Bosscher, V. de. (2020).** *Maatschappelijke waarde van de Nederlandse topsport: factsheet 2020.* Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 6 september 2023, van <https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25716/maatschappelijke-waarde-van-de-nederlandse-topsport/>

Dit is een uitgave van de Nederlandse Sportraad

De analyse is voorbereid door de Commissie Organisatie en financiering van topsport, bestaande uit de volgende leden:

- Marjolein Bolhuis-Eijsvogel, voorzitter;
- Elke Snijder en Bernard Wientjes, raadsleden;
- Dennis Vink, Hugo van der Poel, Marjan Olfers, Bert van Oostveen, Maarten van Bottenburg en Ruud Koning, adviseurs;
- Koen Breedveld, Tessa van der Velden, Borus van der Sar en Guido van Reeken, secretariaat NLsportraad.

De Nederlandse Sportraad (NLsportraad) is een onafhankelijk adviescollege dat zich richt op het versterken van de betekenis van topsport, breedtesport en bewegen voor de samenleving.

De NLsportraad geeft adviezen over zowel sportspecifieke thema's als de relatie tussen sport en andere beleidsterreinen. Adviezen ontwikkelt de raad op transparante wijze samen met experts en ervaringsdeskundigen. Adviezen van de NLsportraad zijn vernieuwend, relevant, onderbouwd door onderzoek en uitvoerbaar.

Zie www.nederlandse-sportraad.nl

Oktober 2023 | NLsportraad 2023-10

Vormgeving: Things To Make And Do